Сканував bezludivka

2141.3
Г-72
86.7б

М. Гостєв

Атеїсти в наступі

86.7 214.3
Г-72
86-26

М. Гостєв

Атеїсти в наступі

З досвіду роботи

128096

ПЕРЕВІРЕНО

ХАРКІВСЬКА
Державна обласна
БІБЛІОТЕКА

Видавництво «ПРАПОР»
Харків 1967

Обязательный экземпляр

86.1б
2
Г72

На Харківщині працює численний загін пропагандистів атеїзму. Автор — член товариства «Знання», доцент політехнічного інституту імені В. І. Леніна — розповідає про досвід кращих пропагандистів, форми атеїстичної роботи серед населення, на прикладах доводить їх дійовість.

Брошура розрахована на партійних працівників, пропагандистів, агітаторів.

Під редакцією секретаря
Харківського міськкому КП України
О. М. Ярмоловича

1—5—8
Т. П. 66 М 399

Знати і людей, і предмет

— Не в мене одного скалічене життя... Релігійний дурман затьмарив земні радощі всім віруючим, тому вони й закривають очі на те, що кораблі мчать у космос, що весь світ захоплений радянськими космонавтами. Попереду Місяць, Марс, Венера, нові, величні відкриття. Але люди цього наче не помічають, вони чекають «суду божого».

Моє прозріння настало б швидше, якби люди, які оточують мене, допомогли у цьому раніше розібратися...

Так закінчив свою розповідь Іван П. — колишній член секти істинно православних християн.

Працівники Жовтневого райкому партії задумалися. Дійсно, справедливий докір місцевій партійній, комсомольській, профспілковій організаціям. Недостатньо уважні до віруючих, мало працюють з ними.

Поговорили з пропагандистами атеїзму на місцях. Виявилося, що деякі з них мають поверхове уявлення про склад релігійних сект, не знають, чим відрізняються, скажімо, тлумачення православних християн від євангельських християн-баптистів, єговістів, яких з них найбільше в районі.

Висновок напрошувався один: все це необхідно знати, щоб по-справжньому, а не формально, вести атеїстичну пропаганду.

Почалася копітка робота по виявленню всіх віруючих. До неї включились ентузіасти-антирелігійники, кращі пропагандисти і агітатори району. Незабаром вимальовалася досить ясна картина: віруючих на території Жовтневого району небагато. Серед них є члени секти євангельських християн-баптистів. Аналіз показав, що ці люди, як правило, відірвані від активної трудової і громадської діяльності, замкнуті в колі інтересів суто особистих і сімейних. Культурний і загальноосвітній рівень вкрай низький. Більшість — жінки, головним чином домогосподарки. Приблизно 75 процентів всіх членів общини ніде не працюють, це — домогосподарки, пенсіонери, утриманці. Решта — 25 процентів, як правило, люди некваліфікованої праці.

За віком баптистів у общині нараховується:

до 25 років— 0,7 процента;

до 40 років — 11,3 процента;

понад 40 років — 88 процентів.

Проповідницькою діяльністю серед них займаються тринадцять чоловік.

Багато що підказали ці дані. Перш за все, вони допомогли визначити, де зосередити атеїстичну роботу.

Постало питання: де взяти кваліфіковані кадри лекторів і агітаторів-атеїстів? Ніде правди діти, таких спеціалістів було недостатньо. Знайшли комуністів, які мали вже великий досвід антирелігійної пропаганди, закріпили за певними ділянками, заручилися допомогою лекторів обласної організації товариства «Знання», науковців міста. Залучили до цієї справи комсомольців. Вирішили так: вони працюватимуть з віруючими і водночас вчитимуться мистецтва атеїстичної пропаганди.

При райкомі партії створили школу атеїстів, яку почали відвідувати вчителі, лікарі, інженерно-технічні, партійні і комсомольські працівники, що мають вищу

або незакінчену вищу освіту і значний досвід пропагандистської роботи. Потурбувалися про те, щоб заняття відвідували обов'язково представники тих організацій, підприємств і вулиць, де є віруючі. Слухачі школи готували по одній-дві лекції і потім виступали з ними перед населенням.

Відтоді минуло кілька років. Досвідчених пропагандистів атеїзму стало набагато більше. Особливе місце в діяльності школи атеїстів відводиться обговоренню питань методики індивідуальної роботи з віруючими. Все це допомагає слухачам збагатитися досвідом. Багато товаришів, які закінчили курс навчання, нині закріплені за віруючими, наполегливо добиваються, щоб люди, які помиляються, стали на правильний шлях, порвали з релігійними передсудами.

Агітатори-атеїсти тепер стали більш кваліфікованими. Якщо раніше вони мали слабе уявлення про різні методи церковників, не вміли знайти підхід до людей, не знали як переконати їх, то тепер вивчили теоретичні основи наукового атеїзму, тактику служителів культу. Агітатори почали більше приділяти уваги атеїстичному вихованню дітей, намагаючись використати невіруючих членів сім'ї як своїх помічників.

Це дуже важлива сторона справи. Адже ступінь релігійності різних людей далеко неоднаковий. Одні виховані на «священному писанні», вбачають у цьому смисл життя. Інші біблію не читають, вірять «не розумом, а серцем», для них релігія сама по собі, а все наше життя само по собі. Є й такі, що тільки на людях ревно виконують релігійні обряди, а в дійсності не визнають бога. В той же час вони — активні поширювачі релігійної ідеології.

Навчання допомогло агітаторам швидше й глибше розпізнавати індивідуальні особливості віруючих і від-

повідно до них використовувати у кожному конкретному випадку ті або інші ефективні впливові форми виховної роботи. Так атеїстична пропаганда стала більш дійовою.

Глибока всебічна робота з віруючими викликала необхідність збільшити кількість агітаторів, посилити атеїстичну пропаганду там, де проживає чимало релігійних людей. Досвід Жовтневого райкому партії запозичили інші партійні організації. Готували агітаторів у Харкові не тільки школи при райкомах, а й народні університети атеїзму.

Один з таких університетів був створений при Будинку культури залізничників селища Основа. В ньому навчається 150 чоловік. Програма розрахована на два роки. Особливий інтерес викликають у слухачів виступи наукових працівників харківських вищих учбових закладів, доктора біологічних наук професора Е. О. Фінкельштейна, доцентів М. Г. Глущенко, М. С. Демченка та інших. Вони читають кваліфіковані лекції з питань походження і розвитку життя на землі, ставлення Комуністичної партії, Радянського уряду до релігії і церкви, виникнення релігійних свят, обрядів та їх реакційна суть. Істотно допомогли слухачам лекції про тактику церковників на сучасному етапі та інші.

На заняттях у народному університеті атеїзму велику увагу приділяють методиці підготовки і проведення індивідуальної бесіди з віруючими, користуванню атеїстичною літературою, вчать, як саме слід пропагувати науково-природничі знання.

Велику користь слухачам дали теоретичні і методичні конференції з питань про несумісність комуністичної і релігійної ідеології, форми і методи науково-атеїстичної пропаганди. Викладачі університету провадили окремі заняття в міському планетарії. Зокрема, там від-

булися заняття на тему «Наука і релігія про будову Всесвіту». Кожна лекція супроводжується демонстрацією відповідного кінофільму. Коротше кажучи, народні університети стали хорошою школою підготовки пропагандистських кадрів.

Партійні організації підприємств і установ району залучають слухачів університету до проведення індивідуальної роботи з віруючими. Випускники його поповнюють атеїстичні секції районних організацій товариства «Знання» і груп агітаторів, що ведуть індивідуальну работу з віруючими, провадять тематичні вечори в атеїстичних клубах і кінолекторіях, керують гуртками.

Здійснюючи атеїстичне виховання трудящих, комуністи Жовтневого, Московського, Ленінського та інших районів релігійній ідеології протиставляють ідеологію марксизму-ленінізму, наше реалістичне мистецтво, релігійно-етичній системі — марксистську систему виховання, релігійним святам і обрядам — радянські свята і народні обряди.

Партійні, культосвітні організації нагромадили чималий досвід атеїстичної пропаганди. Вони широко використовують індивідуальні форми роз'яснювальної роботи. В результаті чимало людей за останні 5—6 років порвали з релігією. Багато з них стали активними будівниками комуністичного суспільства.

В селі Огульцях Валківського району, наприклад, більшість віруючих порвали з релігією, внаслідок чого священник залишив село, а молитовний будинок припинив своє існування. Ще в 1963 році закрилася православна церква в селі Безм'ятежному Шевченківського району, бо ніхто туди вже не ходив. А в селі Гаврилівка Барвінківського району віруючих залишилось настільки мало, що прибутки молитовного будинку не

могли покрити витрат на утримання священника і він залишив церковну службу.

Чимало віруючих порвало з релігією і в Первомайському районі, зокрема в селі Михайлівка священник залишив молитовний будинок, бо не було парафіян. Аналогічні факти, коли населення перестало підтримувати церкву, є і в інших районах.

Питання атеїстичної пропаганди почали частіше обговорюватися на засіданнях бюро обкому, міськкому і райкомів партії, в первинних партійних організаціях. Велику допомогу подають ради по координації науково-атеїстичної роботи при ідеологічних комісіях райкомів КП України. На їх засіданнях регулярно розглядаються питання антирелігійної пропаганди серед трудящих, узагальнюється кращий досвід. Ці ради спрямовують діяльність колективів пропагандистів атеїзму в районах області, здійснюють навчання агітаторів.

Успішно діють атеїстичні ради Жовтневого, Ленінського, Орджонікідзевського районів, Краснограда, Куп'янська, Богодухова та інших міст Харківщини. В Ленінському і Красноградському районах нагромаджено цінний досвід індивідуальної роботи з віруючими на підприємствах і в організаціях; у Балаклії, Чугуєві, Куп'янську, Богодухові — чималий досвід підготовки кадрів агітаторів.

Детально вивчаючи і аналізуючи стан атеїстичної пропаганди в організаціях, члени районних рад розробляють рекомендації, виступають з конкретними пропозиціями, критичними зауваженнями, обмінюються досвідом роботи. Це дозволяє уникнути багатьох промахів, посилює дійовість пропаганди, виховує у трудящих єдино правильний марксистсько-ленінський світогляд.

Знати людей, знати предмет — таке правило, за яким працює нині численна армія атеїстів Харківщини,

все глибше входить у практику роботи громадських організацій, які повертають до активного радянського життя людей, що тривалий час перебували під впливом релігійних забобонів.

Форми різні, мета — одна

Далеко за межами нашого міста добре відоме ім'я М. П. Барабашова — академіка АН УРСР, професора Харківського державного університету імені О. М. Горького. Миколу Павловича добре знають не тільки як вченого, депутата Верховної Ради УРСР, а й як лектора, пристрасного пропагандиста досягнень науки. З великим інтересом його слухають в університетській аудиторії і в Центральному лекторії, в Палацах культури і цехах заводів, по радіо і телебаченню.

Особливою популярністю користуються лекції М. П. Барабашова про освоєння космічного простору, Місяця. Сьогодні навряд знайдеш таку людину, яка б не цікавилася польотами космонавтів, і цьому хвилюючому питанню Микола Павлович присвятив не один тематичний вечір.

М. П. Барабашов — один з численних пропагандистів радянської науки в Харкові, де працює великий загін інтелігенції — викладачі вузів, вчителі, лікарі, спеціалісти сільського господарства, представники різних галузей народного господарства. Багато з них беруть активну участь у пропаганді науково-атеїстичних знань, з любов'ю, творчо виконують свої громадські обов'язки.

Трудівники підприємств і будов, колгоспів і радгоспів охоче йдуть на лекції викладачів державного університету імені О. М. Горького — В. М. Петрова, М. Г. Глущенко, В. І. Єзерського, інституту культури —

М. С. Демченка, інституту інженерів залізничного транспорту — Б. Д. Карасенка та інших.

Плодотворну виховну роботу ведуть групи атеїстів, створені на підприємствах. Цікаві за змістом і за формою, зокрема, лекції товаришів І. С. Войтенка з турбінного заводу, П. М. Брикульця з ХЕМЗу. Їх розповіді насичені яскравими фактами з місцевого життя, глибокозмістовними узагальненнями.

Такі бесіди і лекції примушують віруючих задуматись над явищами природи, їх причинами, розхитують віру в бога. Особливим успіхом у населення користуються зустрічі з людьми, які порвали з релігією, стали на єдино правильний шлях активних будівників комунізму.

Колишній віруючий докладно розповідає про своє життя, чому і як він почав вірити в бога, які причини спонукали його порвати з релігією. Такі виступи перетворюються в щиру сповідь людини про марно втрачені роки. Слухачі одержують відповіді на свої запитання, виникає невимушена бесіда, під час якої легко прокладається місток взаєморозуміння між людьми, яких спіткало спільне горе, які шукають і іноді дуже нелегко знаходять своє місце в житті.

Враховуючи ці обставини, культосвітні та інші громадські заклади останнім часом організували ряд подібних зустрічей. Центральний лекторій міста Харкова не міг вмістити всіх бажаючих послухати виступи колишнього професора Ленінградської духовної академії О. Осипова і недавнього служителя церкви кандидата богослов'я Є. Дулумана. В Палаци культури і клуби на такі лекції завжди збираються сотні харків'ян.

Як показує досвід, лекція — хороша форма пропаганди лише за умови, коли вона не тільки побудована на конкретних, близьких людям фактах, але й читається

пристрасно, впливає не лише на розум, а й зачіпає душевні струни людини.

Чи завжди ми цього добиваємося? На жаль, інколи пропагандистам не вистачає емоціональної виразності. У нас читається немало лекцій, що відзначаються достатком фактів, глибиною розгляду тих або інших питань атеїзму, історії релігії. Але викладаються вони сухо, емоціально блідо. Тому й не хвилюють слухачів, залишають їх байдужими.

Не меншої шкоди завдається й тоді, коли лектор виступає упереджено, ображаючи почуття віруючих.

Так, одного разу в Харківському центральному парку культури і відпочинку імені О. М. Горького лектор М. викладав досить цікавий матеріал. Склад слухачів був різний і за освітою, і за родом занять; тут були і літні, і молоді люди, віруючі і невіруючі. Лектора слухали уважно. Здавалось, мета досягнута. Та наприкінці лектор припустив серйозний прорахунок, який був тією ложкою дьогтю в бочці меду, що зіпсувала хороше враження і, по суті, звела нанівець весь виступ.

Що ж трапилось? М. почав стверджувати, що Біблія і Євангеліє виправдовують розпусту, підтримують дармоїдів, що всі попи — п'яниці, що багато віруючих — тупиці.

Таке неправильне узагальнення окремих фактів викликає реакцію, протилежну бажаній, відштовхує віруючого, породжує у нього недовір'я до пропагандиста. Корисній справі завдається шкода.

Ясна річ, під настрої і почуття віруючих не слід підстроюватися, але їх не можна й ігнорувати. Адже у відповідь на такі обвинувачення на адресу релігії церковники і сектанти відповідають, що, мовляв, саме вони й закликають утримуватися від пияцтва, хуліганства та інших «гріховних пороків». Як контраргумент, вони та-

кож наводять приклади з різних релігійних джерел про «достоїнства християнства», про те, що Христос не може відповідати за «поганих пастирів».

Це аж ніяк не означає, що ми не повинні використовувати в атеїстичній пропаганді фактів аморальної поведінки священнослужителів, керівників сект і т. д. Однак не слід забувати, що це не підміняє принципової наукової критики релігійного світогляду.

До виступів у пресі, лекцій і доповідей, говориться в постанові ЦК КПРС «Про помилки в проведенні науково-атеїстичної пропаганди серед населення» (1945 рік), нерідко допускаються невігласи в науці і в питаннях атеїстичної пропаганди люди, а іноді й халтурники, які знають, головним чином, лише анекдоти і байки про церковнослужителів. Такий безвідповідальний підхід до добору авторів статей, лекторів, доповідачів і відсутність належного контролю з боку партійних організацій за правильним напрямком науково-атеїстичної пропаганди завдає серйозної шкоди виховній, культурно-освітній роботі, проводжуваній серед населення.

Викриваючи релігійну мораль, необхідно мати на увазі, що в біблейських заповідях і віровченні сектантів використано багато загальнолюдських правил. Так, церква особливо вип'ячує заповіді: «Не убий», «Не укради», «Не прелюбодій», «Почитай батька твого і матір твою» та інші. Ці норми поведінки склалися до виникнення релігії, незалежно від неї. Релігія лише взяла їх на озброєння, спекулює ними.

Глибоко помилкова думка й тих лекторів-атеїстів, які вважають, що вся Біблія—суцільна брехня і казки. В ній є ряд історичних документів, тексти яких мають певну цінність для історика і юриста, іноді допомагають їм знайти джерела тих або інших тлумачень з

історії Близького Сходу, дають уявлення про тогочасне законодавство, рабовласницьке суспільство, дипломатію. Але ці документи дійшли до нас не в первісному, а в спотвореному вигляді.

Є в Біблії розділи, що являють собою літературні пам'ятники — поезії і новели древніх безіменних авторів, фольклорний матеріал.

Все це вимагає від пропагандистів підкреслювати наукову неспроможність біблейських сказань, в той же час поглиблювати критику основи християнської релігії — «священного писання», Біблії.

Пропаганда матеріалістичного світогляду, боротьба із забобонами невпинно зростає. В Палацах культури, бібліотеках, гуртожитках міста на антирелігійні теми часто влаштовуються тематичні вечори, кінолекторії, усні журнали.

В багатьох районах Харкова стало хорошою традицією провадити щомісяця «День атеїста». На підприємствах і будовах, в організаціях і учбових закладах, в культосвітніх установах і домоуправліннях в цей день читаються лекції на антирелігійні теми, йдуть бесіди, демонструються кінофільми, організуються вечори запитань і відповідей.

Так, в один з «Днів атеїста» в Жовтневому районі було прочитано 180 лекцій. На заводі «Червоний Жовтень» в усіх цехах відбулися бесіди, після яких демонструвались короткометражні кінофільми «Людина змінює обличчя планети», «Освоєння космосу», «Як наука спростовує релігійні чудеса».

Робітники заводу «Світло шахтаря» прийшли з сім'ями у свій Палац культури, де зустрілися з професором медичного інституту Л. М. Андріасовим, який виступив з лекцією на тему «Хімія і релігія про чудеса». Багато корисного і цікавого дізналися на цьому вечорі

трудівники підприємства. Яскраво і дохідливо вчений розповів, як церковники обдурюють малоосвічених людей, прикидаючись при цьому друзями науки, схвалюючи її досягнення.

«Неможливо уявити кращої обстановки для впливу на розум, — заявляє священник В. Повєткін,—як слово науки у вустах священника».

Чи не означають подібні реверанси духовенства, що церква пішла на примирення з нею? Ні, такого висновку зробити не можна. Просто в цьому питанні змінилась її тактика. Враховуючи зміни, що відбулися в свідомості людей під впливом досягнень науки, церква веде нині боротьбу за їх душі, прикриваючись завісою «сумісності» знання і віри.

Пристосовництво сучасних релігійників переконливо викривається на вечорах запитань і відповідей, які все частіше провадяться в культосвітніх закладах.

Всім харків'янам відоме велике просторе приміщення Палацу культури електромеханічного заводу. З ранку до пізнього вечора широко розкриті його двері. Тут діють численні гуртки і студії, читальний зал, бібліотека, кінотеатр, лекторії. Будь ласка, заходь, набирайся знань. Все до твоїх послуг!..

Працівники Палацу культури, складаючи плани антирелігійної роботи, враховують, що деяка частина населення все ще перебуває в полоні забобонів. Саме на цих людей і розрахована атеїстична пропаганда. Плодотворну діяльність у цьому напрямку проводить клуб атеїзму і його рада, створені в Палаці культури.

Тут на вечорах, виступають спеціалісти з питань філософії, астрономії, біології, медицини, фізики, хімії, а також люди, які порвали з релігією. Регулярно читаються цикли лекцій «Наука і природа», «Походження

життя на Землі», «Медицина і космос», «У світі цікавого» та інші. З успіхом пройшов кінофестиваль, під час якого тисячі глядачів дивилися фільми «Грішниця», «Сповідь», «Армагедон», «Овод».

Відповіді на питання дають найбільш підготовлені пропагандисти. Так, на вечорах «Перед судом науки» і «Людина — володар Всесвіту» виступили працівники Харківського планетарія Є. Д. Грушковська і А. Ф. Петрова, доповідь на тему «Пророки вогненної загибелі» — прочитав лектор обласної організації товариства «Знання» П. Г. Мишастий.

Оскільки не кожний може прийти в Палац культури, клуб атеїстів організовує антирелігійні бесіди в цехах і відділах, гуртожитках і домоуправліннях електромеханічного заводу. З 1963 року тут регулярно читаються цикли лекцій «Наука і релігія», «Людина і космос», «У світі цікавого», «Медицина і космос» та інші. Змістовні лекції прочитали працівники планетарія Т. М Соколова, Е. І. Семеряк, інженер ХЕМЗу П. М. Брикулець та інші.

Разом з працівниками кабінету політичної освіти при парткомі заводу ентузіасти атеїстичної пропаганди подають методичну допомогу агітаторам. З ними провадяться семінарські заняття про форми і методи індивідуальної роботи з віруючими, антирелігійної пропаганди серед населення і т. д.

Для агітаторів склали список рекомендованої літератури, укомплектували пересувні бібліотечки. В цехах А-4, А-5, ливарному, зварювальному, інструментальному обладнані ілюстративні виставки: «Правда про релігію», «Розкриваємо таємниці Всесвіту», «Сектанти-п'ятидесятники». Читачам рекомендують книжки, брошури різних видавництв країни, а також багатий фактами місцевий матеріал.

Для більш широкого охоплення населення атеїстичною пропагандою на багатьох віддалених дільницях Московського району, де живуть трудівники заводу, створені клуби атеїстів, зокрема в 4-му Салтівському селищі при 101-й школі, в селищі імені Кірова — при 98-й, в Немишлі — при 21-й школі.

Добре працює атеїстичний клуб у 4-му Салтівському селищі. Тут стало хорошою традицією провадити вечори запитань і відповідей з участю працівників планетарія. Тут же демонструються художні і документальні кінофільми, що викривають реакційну суть релігії, стверджують матеріалістичний світогляд. Надовго запам'ятався присутнім вечір на тему «Чи був початок і чи буде кінець світу».

Перед трудящими з розповіддю «Чому я відрікся від релігії» виступив колишній священнослужитель О. В. Головко. Цій же темі був присвячений виступ колишнього пресвітера І. І. Павленка. Послухати його прийшли сотні жителів селища.

Багатий досвід роботи має клуб атеїстів при Будинку культури кондитерської фабрики «Жовтень». За останній час у ньому відбулися лекції і бесіди на теми «Чи був Христос?», «Чи існує доля?», «Як сектанти і церковники пристосовуються до сучасних умов», «Жінка і релігія». Науково-популярні фільми доповнюють і ілюструють розповіді лекторів. Нерідко прослухане й побачене обговорюється потім у сім'ях, в колі друзів. Користь від цього велика. Робітники, пенсіонери і домогосподарки, які раніше вірили в бога, почали розуміти явища природи, цікавитися успіхами в опануванні космосу, читати газети.

Молоді робітники, учні електромеханічного технікуму, ремісничого училища, жителі навколишніх вулиць охоче

йдуть до клубу заводу «Червоний Жовтень», щоб послухати чергову лекцію, подивитись кінокартину чи діафільм.

Тричі на місяць тут відкриває свої двері «Клуб молодих атеїстів», де є тематичні стенди фотоматеріалів, журнали «Наука і релігія», «Людина і світ», багато іншої атеїстичної літератури. Численні відвідувачі дивляться діафільми «Людина і релігія», «Правда про Ватікан», «Походження Землі і планет». Клуб має понад 30 діафільмів.

Перед слухачами часто виступають лектори товариства «Знання», працівники Харківського планетарія. Тільки в грудні 1966 року було прочитано 15 лекцій Лектори товариства «Знання» і працівники планетарія часто бувають і в цехах, гуртожитках заводу.

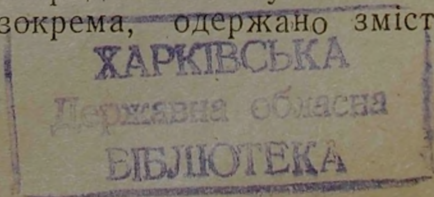
Нещодавно закінчився цикл вечорів з участю працівників планетарію. Перед молоддю виступали люди, які порвали з релігією.

Запам'ятався робітникам цікавий вечір: до них прийшли друзі з заводів «Світло шахтаря», тракторних самохідних шасі, «Гідропривод». Всі разом слухали лекцію на атеїстичну тему. Потім театр юного глядача показав виставу «Божественна комедія».

Клуб молодих атеїстів створено недавно, але у нього є вже багато друзів і помічників.

Він швидко завоював популярність і серед працівників інших підприємств району. Бо будує свою роботу творчо. Ентузіасти атеїстичної пропаганди влаштовують цікаві лекції, виступи колишніх віруючих. В цехах підприємства були, зокрема, організовані зустрічі з колишнім віруючим О. Головком.

Клуб молодих атеїстів підтримує зв'язки з Московським планетарієм і Ленінградським музеєм історії атеїзму. З Ленінграда, зокрема, одержано змістовні

розробки лекцій і тематичних вечорів, які з успіхом проходять як на заводі, так і на літній площадці.

У виховній роботі тепер ширше використовуються різноманітні форми і методи атеїстичної пропаганди, демонструються досліди, які викривають «божественні чудеса», провадяться концерти художньої самодіяльності. Заслуговує на увагу досвід влаштування антирелігійних вечорів на вулицях.

Методи, перевірені часом

Харківський планетарій імені Ю. О. Гагаріна. Колектив його вміло пропагує матеріалістичне вчення про Всесвіт, досягнення астрономії і космонавтики, фізики і географії та інших наук, на яскравих фактах розвінчує релігію. Мальовничі діапозитиви, макети Землі, кінофільми — все це допомагає працівникам планетарія успішно боротися з відсталими поглядами, забобонами віруючих.

Одного разу після розповіді про будову Всесвіту до лектора підійшла стара жінка з Новоселівки—Дарія Іванівна Федоренко. Хвилюючись, вона сказала:

— Багато десятків років я живу на світі, але тільки регулярно відвідуючи планетарій, зрозуміла, як побудований Всесвіт. З дитинства я вірила попам і богомільним бабусям, які задурманили мені голову. Навіть коли Гагарін злетів у небо, я не зрозуміла, куди він літав, що це за «орбіта». Тепер я все зрозуміла. Шкода, що це сталося не п'ятдесят-шістдесят років тому, коли я ще була маленькою. Впевнена, якби в дитинстві я б побачила таке зоряне небо, як сьогодні в цьому залі,

ніколи б не повірила попам. Щасливі наші діти і онуки, наука відкриває їм очі, дає розум і знання...

Дійсно, атеїстичне виховання людей у нас починається з дитинства. Планетарій спеціально для дітей планує ряд лекцій, бесід, зокрема такі, як «Мандрівки Знайки і Незнайки навколо світу», «Цікава фізика», «Великі географічні відкриття», «Мандрівки хлоп'ят у космос».

Планетарій подає методичну і теоретичну допомогу школам атеїстів заводів тракторного, «Серпа і молота» та інших підприємств. Його співробітники тримають зв'язок з ними, беруть участь у складанні тематичних планів роботи атеїстів, читають їм методичні лекції, озброюють їх новітніми науковими даними, прищеплюють навички самостійної роботи над літературою, вміння добирати і використовувати місцеві факти. Тому в цих школах слухачі мають хорошу теоретичну підготовку. Останнім часом успішно виступили перед трудівниками слухачі школи атеїстів технолог В. М. Лях, економіст Н. Ф. Фролова та інші товариші.

Комуністи міських і сільських районів Харківщини давно хотіли мати пересувний планетарій — адже за його допомогою можна посилити атеїстичну роботу. Тепер щодня два автобуси с написом «Пересувний планетарій» виїжджають з лекторами і кіномехаником на підприємства, в колгоспи і радгоспи. Після бесіди присутні підходять до телескопу, дивляться на Місяць та інші планети.

Пересувні планетарії швидко завоювали популярність у населення. Тільки-но зупиняться автобуси в селі, як зразу до них поспішають люди. Поява пересувок істотно посилила атеїстичну пропаганду.

Одного дня, наприклад, на тракторний завод водночас прибуло 9 лекторів. Вони виступили в різних цехах.

Доказом успішної їх роботи є заявка тракторобудівників, які просять лекторів приїхати ще раз.

Особливу увагу співробітники планетарія приділяють тим підприємствам і селам, де є віруючі. Наприклад, протягом чотирьох років бригади лекторів систематично приїжджають у Балаклійський район. І як би не складались обставини, вони щоразу обов'язково зупиняються у Бригадирівці, де релігійних людей більше, ніж у інших селах. Лектори познайомились з ними, добре вивчили їх сімейні, побутові обставини, встановили дружні контакти. Треба сказати, що на щирість віруючі відповідають щирістю: охоче бесідують з працівниками планетарія і науковцями, діляться своїми думками.

Не забувають гості з Харкова відвідати місцевих пропагандистів і агітаторів, розповісти їм про останні досягнення науки і техніки, дати дружню товариську пораду, як краще організувати атеїстичну роботу.

Майже два роки вже при Харківському планетарії працює обласний кабінет наукового атеїзму, де члени товариства «Знання» ведуть велику роботу по підготовці пропагандистських кадрів. У кабінеті також збираються на спеціальні заняття слухачі школи атеїзму Дзержинського райкому партії: читається курс лекцій з атеїзму для викладачів технікумів.

Пропагандисти тут знайомляться з новинками атеїстичної літератури, а також місцевими матеріалами.

Велику виховну роль відіграють колективи харківських музеїв історичного і образотворчого мистецтва. В одному із залів історичного музею створена постійно діюча виставка, що має розділи: «Марксизм-ленінізм про

релігію», «Наука спростовує релігійні легенди», «Людина переробляє природу». Виставка, присвячена марксистсько-ленінському вченню про реакційну суть релігії, розповідає про діяльність Сєченова, Павлова та інших вчених, які спростували релігійні уявлення про походження світу і людини. Тут же експонуються статті, опубліковані в обласних газетах «Соціалістична Харківщина» і «Красное знамя» про сектантів на Харківщині. У двох залах музею створено експозицію кольорових малюнків про розвиток людини від доісторичного періоду до наших днів.

Щоб донести цей багатий матеріал до населення сільських районів, працівники музею обладнали агітмашину, створили пересувну виставку «Наука і релігія» і регулярно, за певним графіком, виїжджають у села. Там у вечірній час читають лекції, демонструють фільми «Це тривожить усіх». «Божий світ», «Апостоли без маски» та інші кінокартини.

Мистецтво. Важко переоцінити його вплив на розум і почуття людини, воно — гостра зброя в боротьбі проти релігійних передсудів.

«...Певний світогляд, — писала Н. К. Крупська, — тільки тоді входить у плоть і в кров, коли він зв'язується з емоціональними переживаннями. І тільки тоді він міцний. Тут особливу роль відіграє мистецтво»[1].

Партійні організації, культосвітні заклади Харківщини в атеїстичному вихованні населення широко використовують образотворче мистецтво. В Палацах і будинках культури, клубах, бібліотеках і школах влаштовуються виставки репродукцій картин майстрів живопису, які переконливо й дохідливо розкривають реак-

[1] Н. К. Крупская. Антирелигиозная пропаганда. Сборник статей. М., 1959, стр. 45.

ційну суть релігії, її роль у класово-антагоністичному суспільстві, показують, як церква завжди служила вірним засобом пригноблення, експлуатації трудящих, знаряддям політичної реакції, гальмом у розвитку науки і культури, джерелом мракобісся і сліпого фанатизму.

У Харківському державному музеї образотворчого мистецтва чимало творів атеїстів. Науковці музею виступають перед відвідувачами з цікавою лекцією «Антирелігійна тема в російському мистецтві другої половини XIX століття», ілюструють свою розповідь діапозитивами або кольоровими репродукціями. Працівники музею виїжджають на заводи, в колгоспи, радгоспи з доповідями про художників-передвижників — І. Рєпіна, В. Сурикова, В. Перова, В. Верещагіна, у творчості яких викривається реакційна суть церковників, посібників самодержавства у пригніченні народу, їх ганебна роль у кровопролитних війнах тощо.

Хто не знає картин «Протодіакон», «Хресний хід у Курській губернії», «Відмова від сповіді». Лише за два останні роки працівники музею прочитали понад сто лекцій про творчість І. Ю. Рєпіна. Тисячі людей побачили картини цього чудового майстра пензля.

Йдуть екскурсанти по залах, розглядають твори древньоруського живопису — ікони. Науковець тут же пояснює, як саме талановиті художники з народу, незважаючи на жорстокі релігійні канони, вносили в іконопис риси реалізму і елементи народного декоративного мистецтва.

Під цим же кутом зору розглядаються твори зарубіжного мистецтва XV—XVII століть, де релігійний сюжет є лише приводом для художника — щоб відтворити реальну дійсність. Подовгу зупиняються відвідувачі біля картини українського художника Пимоненка

«Жертва фанатизму», в якій з великою силою викривається релігійний фанатизм.

Працівники образотворчого музею виїжджають на підприємства, в клуби, школи області з виставками творів на антирелігійні теми. Останнім часом вони створили 50 виставок у школах, театрі юного глядача, парку культури і відпочинку імені Горького, на заводах електромеханічному, «Світло шахтаря» та інших підприємствах. Популярність виставок величезна — їх оглянуло понад 25 тисяч чоловік.

Як правило, в період експонування таких виставок у школах створюються ініціативні групи з старшокласників. Наукові співробітники музею провадять з ними докладні бесіди з питань мистецтва. А потім хлопчики і дівчатка самі виступають перед школярами як лектори, знайомлять їх з виставкою. До лекційної пропаганди залучаються багато вчителів і школярів.

Газета, радіо, телебачення. Не треба доводити, який величезний вплив вони мають на трудящих. Слід відзначити, що харківські обласні газети «Соціалістична Харківщина» і «Красное знамя», редакції радіомовлення і телебачення останнім часом почали глибше, кваліфікованіше висвітлювати питання науково-атеїстичної пропаганди, створювати злободенні матеріали, побудовані на місцевих фактах. До цієї справи вони залучають кращих пропагандистів, вчених, письменників і журналістів.

У газетах, передачах по радіо і телебаченню важливе місце зайняли виступи колишніх віруючих, матеріали по узагальненню досвіду атеїстичної роботи, розповіді агітаторів і лекторів.

Цікавим був виступ по радіо колишнього священни-

ка, настоятеля Пантелеймонівської церкви в Харкові К. П. Пелецького.

— Я людина стара. Мій батько й дід були священиками, — розповів К. П. Пелецький. — Можете собі уявити, як багато було відчуто і передумано, перш ніж я наважився порвати з релігією. Адже йти проти своєї совісті, проти своїх поглядів — неможливо. З мого боку було б мерзотністю і підлістю обдурювати людей. І от настав ранок, — згадує колишній священник, — я прийшов на чергову службу в церкву і... оголосив прихожанам, що глибоко переконався в брехливості релігійного вчення, а тому знімаю з себе духовний сан.

К. П. Пелецький розповів про мерзотні, облудні вчинки колишнього священника Трисвятительської церкви, що знаходився під покровительством митрополита, про шахрайство і хабарництво тодішнього настоятеля та колишнього священника Озерянської церкви в Харкові.

К. П. Пелецький підкреслив, що головною причиною, що змусила його відректися від релігії, — наша чудова радянська дійсність з її стрімкими темпами розвитку господарства, науки і культури.

Хорошою була передача по радіо «Це справжня правда», організована зразу ж після появи на екрані художнього фільму «Сповідь». В ній взяв участь артист Харківського театру юного глядача Володимир Антонов, що виконував у фільмі роль семінариста Сави, якого церква довела до божевілля. А потім слово було надано колишньому священнику В. І. Одайському. В своєму виступі він розповів про жадобу і ненажерливість священнослужителів, про їх знущання над людьми, розпусту і пияцтво церковників.

Продивившись кінофільм «Сповідь», В. І. Одайський сказав: «Все це — суща правда!».

Порвавши з релігією, В. І. Одайський знайшов радість у труді, закінчив Харківське медичне училище, набув спеціальність техніка-стоматолога.

Непогано зарекомендував себе щомісячний телевізійний журнал «Знання і релігія», який робить цікаві передачі «Наука і релігія», «Бесіди з віруючими», «Вглиб століть». У живій формі, на зрозумілих для віруючих фактах тележурнал переконливо викриває закулісну сторону релігійних «таємниць», обрядів.

Студія телебачення надала слово апаратниці заводу залізобетонних конструкцій Людмилі Федорівні Шепеленко, в минулому члену баптистської секти. Жінка розповіла про лицемірство і ханжество, типове для сімей, що живуть за законами релігійної моралі. Запам'ятався харків'янам і виступ лікаря В. П. Непомнящего. У своїй бесіді він говорив про людей, які стали жертвами релігії, ці віруючі захворіли і їх довелося лікувати в психіатричній лікарні.

Цікавою була телепередача «Хіба це любов?», де мова йшла про молодих баптистів Володимира і Ніну Ястребових та Ганну Коробку, які калічили життя своїх дітей.

Позитивної оцінки заслуговують передачі Харківської студії телебачення «Дикун» за одноіменною п'єсою Вольтера, «Влада темряви» і «Сімейні чаклунки», телевізійний спектакль за п'єсою Зарудного «Ах, ці діти...», атеїстичний фільм «Под сенью креста». Ці кінокартини вийшли навіть на всесоюзний екран.

Корисну справу зробила харківська телестудія: попросила глядачів дати оцінку її передач на атеїстичні теми. Відповідей одержали багато. Автори листів просять організовувати побільше антирелігійних передач, частіше залучати до цього вчених і пропагандистів-атеїстів.

Величезну силу впливу на свідомість і почуття людей має кіно.

Недарма духовенство завжди бачило в ньому грізну зброю проти релігії. Хіба не про це свідчить спеціальний указ найсвятішого синоду від 30 березня 1898 року, яким було заборонено «показувати шляхом живих фотографій священні зображення». Через одинадцять років московський митрополит Володимир висловлював скорботу з приводу того, що розвелося багато кінотеатрів. Водночас він звернувся до московського градоначальника Андріанова з проханням заборонити відкриття «електричних театрів, хоча б поблизу церков і монастирів». Що й говорити, розпорядження відповідало тодішнім порядкам: московський градоначальник, недовго думаючи, прирівняв кінотеатри до шинків і заборонив відкривати їх на відстані менше як 40 сажнів від церкви.

Однак ні ці, ні подібні їм розпорядження мракобісів не могли зупинити кращих майстрів кіно, вони сміливо вторгалися в життя, боролися проти релігійного дурману.

Давно минули ті часи, коли духовенство мало великий вплив на розвиток мистецтва. Кіно владно ввійшло в життя радянських людей. Тільки протягом останніх років на екранах Харкова і області демонструвалося багато атеїстичних, науково-популярних і документальних фільмів. Понад п'ятсот тисяч харків'ян дивилися фільми «Іванна», «Армагедон», «Сповідь», «Все залишається людям», «Грішниця», «Чудотворна», «Як людина створила бога», «Перші радянські супутники землі», «Знову до зірок» та інші.

Колективи багатьох кінотеатрів Харківщини нагромадили хороший досвід поєднання фільмів з читанням лекцій, проведенням бесід на антирелігійні теми. Так,

у Харкові, в кінотеатрах «Жовтень» та імені Карла Маркса перед початком атеїстичних кінофільмів з лекціями виступають члени товариства «Знання». В «1-му Комсомольському» відбувся великий кіновечір, в програмі якого була бесіда лектора І. Т. Ткачука про атеїстичне виховання молоді.

В ряді театрів Харкова і області щороку провадяться фестивалі антирелігійних фільмів, які користуються успіхом у населення. Наприклад, на відкритій площадці кінотеатру імені Орджонікідзе провадився фестиваль, під час якого були показані «Суть життя», «Божі свідки», «Сповідь лжепророків» та інші кінокартини.

На літній площадці кінотеатру імені Дзержинського, що знаходиться проти Благовіщенського собору, в передпасхальні дні демонструвались фільми «Чорна процесія», «Дивне поруч», «Людина не здається» та інші. Перед кіносеансами присутні слухали лекцію на тему «Людина і релігія». Такі вечори тепер провадяться в кінотеатрах «Москва», «Зірка». Влітку на 9 агітплощадках Червонозаводського району працюють атеїстичні кінолекторії.

Однак, великі можливості кіно ми використовуємо ще недостатньо, інколи не вміємо поширити набутий досвід. Фестивалі антирелігійних фільмів провадяться ще не всюди, здебільшого у великих кінотеатрах. А потрібно влаштовувати їх у заводських і сільських клубах, робітничих і студентських гуртожитках. Адже саме тут чекають на них.

Все частіше почали влаштовувати атеїстичні вечори. Однак організатори їх не завжди вміло добирають ілюстративний матеріал. Є випадки, коли лекції, присвячені критиці ідеології православ'я, ілюструються фільмами, що викривають сектантство.

У пропаганді науково-матеріалістичного світогляду велика роль належить бібліотекам. В. І. Ленін у статті «Про значення войовничого матеріалізму» рекомендував уважно стежити за всією атеїстичною літературою, що видається усіма мовами, перекладати все цінне в цій галузі або в крайньому разі реферувати його. Для того, щоб пробудити людей від релігійного сну, Володимир Ілліч радив перекладати живу, талановиту дотепну публіцистику старих атеїстів XVIII століття і поширювати її в народі. Він різко критикував тих авторів антирелігійних книг, які писали нецікаво, сухо, не ілюстрували місцевими фактами.

Ці рекомендації і поради В. І. Леніна не втратили свого значення й сьогодні.

За останні роки у нас значно більше випускається цікавих книг і брошур на атеїстичні теми. За кілька днів була розкуплена в магазинах «Забавна біблія» Лео Таксіля. Високо оцінені читачами книги «Біблія для віруючих і невіруючих» Єм. Ярославського, «Думки про релігію», «Походження нашого бога» І. І. Скворцова-Степанова, збірник «Чому ми порвали з релігією», повість письменника В. Тендрякова «Чудотворна».

Корисний пізнавальний матеріал містять ряд підручників, довідник «Відповіді віруючим», хрестоматія «Про релігію», в якій зібрані твори К. Маркса, Ф. Енгельса, В. І. Леніна, М. І. Калініна, Н. К. Крупської, а також документи КПРС і Радянського уряду, серії брошур Держполітвидава. Це хороші посібники для кожного, хто займається атеїстичною пропагандою.

Однак тільки видати хороші книги недостатньо. Треба, щоб вони дійшли до читача. Ступінь дійовості літератури багато в чому залежить від темпів її просування в народ.

Запити на атеїстичну літературу особливо великі там, де бібліотеки активно пропагують її. Успішно ця робота ведеться в масових бібліотеках Московського району: № 3, 7, 16, 30, і 32. Лише в 1966 році вони здійснили понад 60 атеїстичних заходів — організували читацькі конференції, огляди літератури, створили багато плакатів тощо.

У читальному залі масової бібліотеки № 7, наприклад, оформлені виставки: «Релігія — отрута», «Бережіть дітей», «Не бог, а людина господар світу», «Медицина і релігія». Для агітаторів обладнано спеціальний куточок, де провадяться бібліографічні огляди новинок атеїстичної літератури. Демонструвалися короткометражні атеїстичні фільми «Стара печатка» та інші.

Цікаві заходи проводить бібліотека № 16. Її працівники добре оформили виставки на антирелігійні теми, куточок агітатора, зробили альбом «Наука і релігія». Трудящі регулярно слухають тут лекції, дивляться короткометражні атеїстичні фільми. Кваліфіковані огляди новинок атеїстичної літератури привертають увагу читачів бібліотеки № 3.

Для просування книги в маси величезні можливості мають не лише бібліотеки, а й преса, радіо, телебачення, які використовують різні форми її пропаганди.

Ключ до серця віруючих

Костянтин Миколайович Петров — інженер. Міг би вже й не працювати, піти на заслужений відпочинок. Але не хоче й чути про це. Людина неспокійна і допитлива, він любить свою роботу. До нього — в бюро раціоналізації і винахідництва заводу «Електроверстат»,—

стікається все нове, що народжується на підприємстві. Тут він повсякденно тримає руку на пульсі стрімкого життя, стежить за здійсненням задумів винахідників.

Є у комуніста К. М. Петрова ще одна характерна риса: він близько до серця приймає радощі людей, їх удачі і невдачі. І коли будь-кого спіткає горе, Костянтин Миколайович обов'язково прийде на допомогу.

Він не міг залишитися байдужим до того, що дехто свідомо калічить власне життя, позбавляє себе земних радощів, вірить у вигадане «потойбічне» життя».

Комуніст К. М. Петров з енергією, якій може позаздрити не одна молода людина, наполегливо бореться з релігійними забобонами, докладає багатьох зусиль, щоб прищепити віруючим матеріалістичний світогляд. Костянтин Миколайович на заводі керує гуртком з основ наукового атеїзму. Його пристрасні виступи чули слухачі університету атеїзму при Палаці культури залізничників, трудівники колгоспів імені Чапаєва, імені Шевченка та інших господарств Сахновщинського району, де він побував з агіткультбригадою. Агітатор-атеїст має також хороший досвід індивідуальної роботи з віруючими.

...Костянтин Миколайович йде вулицею рідного міста, задумався над чимсь. Раптом чує радісне: «Здрастуйте!». Це весело привіталася Віра Х.

Костянтин Миколайович пам'ятає, якою була ця дівчина зовсім недавно. Віра працює на фабриці культурно-побутових виробів. Робітниця трудилася як усі, нічим не відрізнялась від інших. А вийде за ворота фабрики — ніби хтось підмінив. Ставала сумна, невесела, заклопотана. Це помітили подруги Віри, громадськість підприємства. Зацікавились — в чому ж справа? Виявилось, що дівчина відвідує релігійну секту.

Задушевні розмови товаришів по роботі допомогли

Вірі зрозуміти, що їй не по дорозі з релігійниками. Зміну в поглядах, поведінці помітила сектантка-п'ятидесятниця Чубенко, у якої Віра жила на квартирі. Переконавшись, що дівчина відходить від секти, Чубенко викинула її речі з квартири. Ще й додала: «Забирайся геть!». Розрахунок був простий: опинившись без притулку, Віра змушена буде повернутись до сектантів.

Хто зна, як склалася б доля молодої людини, якби не допоміг колектив, товариші. Костянтин Миколайович Петров запросив Віру до себе в гості. Задушевною була їх розмова. Як рідним, розповіла Костянтину Миколайовичу і його дружині про своє нелегке життя, попросила поради. Костянтин Миколайович уважно вислухав, запевнив, що все буде гаразд. Незабаром Віра вже жила в кімнаті, яку дала їй дирекція підприємства. Появилися у дівчини хороші товариші, подруги. Почалося нове життя.

З віруючим А. познайомився Костянтин Миколайович, читаючи лекцію. Бачив — більшість слухає уважно, а один чимось занепокоєний. Підійшов до нього після лекції, спробував поговорити. Чоловік не проявив бажання до бесіди. Згодом Костянтин Миколайович навідався до А. ще раз, потім ще раз. Поступово «лід» почав танути. А. побачив у співбесідникові друга, людину, яка щиро бажає йому тільки добра.

Спочатку Костянтин Миколайович розмовляв з А. на різні життєві теми, не торкався релігійних питань. Потім запитав його, чому не працює на підприємстві.

— Не дозволяють релігійні переконання. Кому город оброблю, кому піч складу — цим і живу.

— Он як, — в роздумі промовив Костянтин Миколайович.

І ніби без усякого зв'язку, запитав:

— А де одяг берете?

— Купую, звичайно.

— А чи замислювалися ви над тим, що багато радянських людей брали участь у його створенні? Люди вирощували спочатку овець, потім стригли вовну, робили з неї на фабриках тканини, фарбували їх. Багато процесів виробництва відбувається, поки люди одержать готовий костюм. Сотні робітників виконують ці процеси. Так життя побудоване. Тільки в колективній праці люди створюють свій добробут, виробляють одяг, їжу, машини тощо. Людина без суспільства жити не може...

Віруючий замислився.

Багато таких розмов вів Костянтин Миколайович. Переконливі, пристрасні слова примушували замислитися над багатьма питаннями. І хоч остаточної перемоги ще не здобуто — А. ще не вирвався з-під релігійного впливу, — але це вже тепер не той сектант, який був раніше. Людина почала мислити. І це — вірна ознака того, що з часом вона стане на правильний шлях.

Так працює комуніст К. М. Петров. Агітатор-атеїст знаходить стежку тих, хто заплутався в тенетах релігії, допомагає їм повернутись до цікавого, багатозмістовного радянського життя.

Багатьом агітаторам-атеїстам Харківщини властивий такий підхід до людей, метод індивідуальної роботи з віруючими.

Дані конкретно-соціологічних досліджень показують, що релігійним пережиткам піддаються головним чином малоосвічені, з низьким рівнем культури і професіональної кваліфікації люди. Цю особливість добре знають і активно використовують церковники й сектанти.

Причин, що сприяють живучості релігійних забобонів, багато, серед них, немалу роль відіграють психологічні фактори. По-різному, скажімо, впливають на людей невдачі, горе, сімейні неполадки. Особи сильної натури не опускають рук при найбільших життєвих потрясіннях. Слабовольні, навпаки, сприймають горе як таке, що обов'язково мусило трапитися. Життєвим негодам вони протиставляють терпіння, ілюзорну втіху, надію на допомогу надприродних сил. В такому стані дехто стає здобиччю релігії. Саме в цей момент дуже важливо прийти людині на допомогу. Найбільший ефект тут дає індивідуальна робота.

Діяльність агітатора-атеїста багатогранна. Відомо, що не всі віруючі відкрито говорять про свої погляди. Серед таких людей чимало недовірливих, які викладатимуть свої думки, лише відчувши справжню людську щирість і тепло.

У колективах, на підприємствах, в установах добре знають, хто віруючий, до якої секти належить, яку роль в ній відіграє. Все це агітатор повинен враховувати, мати великий педагогічний такт.

Індивідуальна робота не виключає, а, навпаки, передбачає боротьбу за людину всього колективу, бригади, дільниці, сусідів по місцю проживання, формування у неї наукового, матеріалістичного світогляду. Не один агітатор, а весь колектив повинен проявити максимум уваги до тих, хто потрапив під вплив релігійників.

Важливою рисою агітатора-атеїста є його наполегливість у досягненні благородної мети — звільнення того чи іншого трудівника від релігійних тенет. Не слід відступати навіть тоді, коли здається, що вичерпані всі можливості. Наполегливість, плюс душевне тепло завжди принесуть бажані результати.

Наведемо такий приклад. В. Шаповал був активним

членом секти п'ятидесятників. Він не тільки відвідував молитовні збори, але й сам провадив заняття з молодими віруючими, які збирались на квартирах «сестер» і «братів», вивчали псалми. Про це дізнались на роботі. Партійна організація, комсомольці, агітатори вирішили вирвати Шаповала з чіпких рук сектантів. Не раз з ним бесідували, розповідали про походження релігії, про шкоду, якої вона завдає людям, викривали справжній зміст біблейських догм і моралі.

Минули місяці, а зрушень, здавалось, не було. В. Шаповал виявляв упертість, стояв на своєму. Він сліпо і нерозсудливо підкорявся релігійним тлумаченням, які глибоко проникли ще в дитячі роки в його свідомість. Батько і мати його були баптистами, потім перейшли в секту п'ятидесятників. В сім'ї панувала задушлива релігійна атмосфера. Коли хлопчик почав учитися в школі, батьки заборонили йому ходити в кіно, брати участь у іграх, шкільних гуртках. Все те хороше, світле, чим було сповнене життя його однокласників, пройшло повз нього. Хлопець знав лише одну дорогу — в школу й назад, чув дома розмови на релігійні теми.

Тому й не дивно, що сприймав кожне слово близьких людей на віру. Не закінчивши семи класів, В. Шаповал почав відвідувати молитовні збори. Релігійний дурман все більше обплутував мозок. Інтереси, запити його обмежувалися вузьким «світом», який не виходив за межі секти. Так було й коли він поступив у ремісниче училище, коли почав працювати самостійно.

Тому декому з агітаторів здавалось, що перевиховати сектанта В. Шаповала неможливо. А тим часом В. Шаповал аналізував розмови атеїстів, робив висновки, ще і ще раз перевіряв їх. І ось нарешті настав такий день, коли В. Шаповал зробив рішучий крок вперед.

Ось що про це розповідає він сам: «Одного разу я не витримав і вчинив «гріх»: пішов у кіно. Через деякий час подивився ще один фільм. Якимсь чином керівники общини дізнались про це. Почали лякати страшним судом. Ось тоді у мене з'явились перші сумніви, вперше я задумався над тим, чи вірним шляхом я йду. Чому не можна відвідувати кінотеатр, дивитись телепередачу? Чому проповідники домагаються, щоб віруючі цурались решти людей, розваг? Може, побоюються, що перестануть бути покірними, беззастережно підкорятися духовним пастирям? Я намагався, але не міг заглушити сумніви, вони все частіше з'являлися в моїх думках, висловлюваннях» [1].

Отже, крок від релігійного дурману до правди було зроблено. Подолання релігійних вірувань — складний суперечливий процес. Ніколи не слід забувати, що перш ніж порвати з релігією, людина багато думає, вагається, піддає кожний свій крок сумнівам. Щоб атеїстична робота в цей період дала потрібні наслідки, пропагандисту слід бути особливо уважним до людини. Адже не секрет, що сектанти дуже вміло використовують найменшу душевну слабкість людини, підкупають її своєю удаваною сердечністю, готовністю прийти на допомогу в найважчих обставинах.

Людина, що потрапила в біду, як правило, зуміє відрізнити справжнє піклування про неї від удаваного.

На початку 1964 року з В. Шаповалом трапилось нещастя: він потрапив під тролейбус. Травма виявилась серйозною. Його поклали в обласну клініку. Лікарі, медсестри поставилися до нього, як і до інших хворих, чуйно, уважно. Професор А. З. Цейтлін успішно зробив операцію.

---

[1] Газ. «Красное знамя», 21 серпня 1965 р.

Товариші по роботі Василь Рудич, Анатолій Суворов, Петро Павлович Костильов та інші часто відвідували хворого. Навіть малознайомі люди приносили передачі, передавали найкращі побажання. Тепло ставало на душі від їх безкорисливого піклування, турботи про його долю.

Однак сектанти також боролися за свого «брата». Вони теж відвідували хворого, вели з ним бесіди.

«Але в їх словах і діях не було справжньої людяності, щирості, — згадує В. Шаповал. — Скільки довелося мені, тяжко хворому, вислуховувати різних попереджень, навіть нарікань. Вони казали, що, мовляв, це бог послав мені покарання за гріхи, вимагали укріпити себе святим духом, частіше звертатися в думках до бога. Їх більш за все цікавило не моє здоров'я, а те, що на мене впливають заводські товариші, що я можу відійти від секти.

Тріщина між мною і сектою зростала. В ті дні я багато думав, згадував, порівнював. Я глибоко вірив у бога, був покірним. За що ж тоді він покарав мене? Я молив всевишнього про спасіння і водночас все більше переконувався, що врятували мене лікарі, наука, а не «брати» і «сестри».

Громадські організації і товариші по роботі не забули В. Шаповала й тоді, коли він вийшов з лікарні. Місцевком дав безплатну путівку, допоміг матеріально як індивідуальному забудовнику.

Керівники общини обурювалися: чому, мовляв, користуєшся допомогою грішників? Коли ж побачили, що «брат» починає вагатися, пішли в рішучий наступ. Їм пощастило все ж умовити Шаповала залишити підприємство, роботу і повернутися до занять з дівчатами-підлітками, залученими в секту.

— Минув майже рік. Зовні в житті моєму мало було

змін, — розповідає В. Шаповал.— Але відчував: я став іншим. Сумніви з кожним днем зростали, поступово вони перетворювались у впевненість, що нічого, крім шкоди, секта не принесла і не може принести, що релігійні тенета позбавлюють радості, світла. Все частіше виникали питання: чому я не можу жити так, як усі люди, брати участь у громадському житті?

Коли я обмірковував все, ставало сумно, образливо: скільки хороших днів втрачено марно, скільки надій обійшло мене. Не один день, багато місяців минуло поки я зробив такий висновок. Тому, коли остаточно порвав з сектою, був уже переконаний, що це назавжди.

Так і трапилось. Ні умовляння моїх колишніх одновірців, ні заклики «опам'ятатися» й «покаятися» не вплинули. Я повернувся туди, де раніше працював і де у мене так багато вірних друзів. На роботі все добре, постійно відчуваю підтримку і увагу.

В результаті вмілої індивідуальної роботи все більше віруючих поривають з сектантами, включаються в громадську діяльність.

Нелегко склалось життя 18-річної Тані Бірючинської, яка працювала на Харківському обласному телеграфі. Її батько пиячив, часом пропивав не лише свою, але й Танину зарплату. Щоденні дебоші, пияцтва бачила сусідка-баптистка. Спочатку вона запропонувала Тані перейти до неї на квартиру. Дівчина погодилась. Згодом Бірючинська перестала відвідувати збори, лекції, бесіди, сторонилася подруг, не ходила в кіно.

Про зміни в житті Тані стало відомо в колективі. Комсомольці схвилювалися, доручили двом робітницям Є. Олійниковій та І. Бєлій взяти шефство над Танею. Одна робітниця запропонувала дівчині перейти до неї на квартиру. Адміністрація підприємства надала Бірючинській матеріальну допомогу. За долю людини почав

боротися весь колектив. Комсомольці відірвали її від секти, залучили до громадського життя. Таня зараз вчиться в школі робітничої молоді, добре працює.

Іноді юнаки і дівчата потрапляють у павутиння релігійників випадково. Так сталося і з Раєю Скорик. Під час війни, ще дівчинкою, вона пережила страшне горе. У лютому 1943 року фашисти вбили її матір, а через два дні — братика. Рая залишилась сиротою. Два роки жила у різних людей, переходила з однієї квартири на іншу. В 1945 році оселилася у своїх родичів — в сім'ї А. Д. Лозового, всі члени якої відвідували молитовний будинок баптистів. Вони привчили до цього і Раю. Вищим авторитетом для неї стало «слово боже», співала баптистські гімни. Незабаром дівчина пішла працювати на турбінний завод, одержала спеціальність, стала фрезерувальницею в турболопатковому цеху.

Минали роки, Рая працювала на заводі і продовжувала відвідувати баптистські збори, читати «святі» книги. Збори робітників, лекції, бесіди, кіно, театр вона не відвідувала, в колективі трималась відособлено. Але не лишалася байдужою до навколишнього кипучого життя. Почала порівнювати, зважувати, шукати відповіді на численні питання, що раз у раз виникали.

Появилися перші сумніви в правильності релігійних тлумачень, а потім біблія перестала бути для неї джерелом мудрості.

Подружилася з товаришами в цеху. Не нав'язуючи своїх поглядів, вони розвивали її інтерес до оточуючого життя, до роботи колективу. Рая почала вчитися у вечірній школі робітничої молоді, читати газети. «Я відчула, що раніше стояла осторонь широкої дороги, якою йдуть мої товариші», — розповідала потім Р. Скорик.

Товариші поклопотали, щоб дівчині надали місце в гуртожитку. Це ще більше зблизило її з подругами. Остаточно порвати з сектантами допомогли агітатори Іван Петрович Прасов та Іван Сергійович Войтенко. Зараз Р. Скорик бере активну участь у виробничому та громадському житті колективу, виступила в заводській багатотиражній газеті «Кіровець» зі статтею «Виривайтесь з-під релігійного дурману». Розповівши про своє життя, про причини розриву з сектантами, Рая звернулась до колишніх своїх друзів по релігійній секті: «Я закликаю вас, — пише вона, — виходьте із секти, відрікайтесь від релігійного дурману. Єдиний шлях нашого життя — це шлях, який вказує Комуністична партія і Радянська влада! Чесно працюйте, беріть активну участь у спільній боротьбі радянських людей за щасливе майбутнє, за комунізм!».

Колектив першого цеху паливної апаратури Харківського тракторного заводу, дізнавшись, що робітниця Ніна Л. знаходиться під впливом баптистів, домігся того, що вона відійшла від сектантів. Тепер Ніна ударниця комуністичної праці.

Наполегливість проявили комсомольці першого механічного цеху заводу «Світло шахтаря» у перевихованні сектантки Жанни Р.

Дівчина, що виховувалась у сім'ї керівника хору молитовного будинку, була активним членом секти. Почувши про це, комсомольці задумались над тим, як встановити контакт з віруючою, як найкраще вплинути на неї. При перших зустрічах із сектанткою вони заводили розмову про життя, про професію, торкалися подій у країні й за рубежем.

Комсомольці приносили з собою свіжі газети і книги, читали їх, залишали у віруючої. З часом вони прищепили Жанні смак до читання, викликали інтерес до

На заводі імені Малишева молодим робітникам комсомольські квитки вручають ветерани заводу, старі комуністи. Таке запам'ятовується на все життя.

знань. Дівчині допомогли спочатку набути спеціальність токаря, потім удосконалити професію, підвищити розряд.

Якось комсомольці зібрались у подорож за місто. Запросили й Жанну. І вона... погодилась! Це була ще невелика, але важлива перемога атеїстів. Молодіжне товариство Жанні дуже сподобалось. Багато співали, танцювали, розважались. Комсомольці звернули увагу, що сама Жанна любить співати і танцювати. «А чи не

варто її залучити до участі у художній самодіяльності?» — подумали вони.

Незабаром комсомольці побачили: дівчина не втратила активного інтересу до життя, до роботи, оточуючих людей.

Отже, тепер необхідно було цей інтерес зробити домінуючим, щоб віруюча зрозуміла ілюзорність і порожність релігійних уявлень. З часом Жанну все більше вабило до молоді, вона не відмовлялась від участі у різних заходах, бо відчувала, що про неї піклуються, її підтримують товариші по роботі, починала усвідомлювати, що вона потрібна людям, колективу.

І лише коли віруюча прониклась довір'ям і повагою до комсомольців, вони почали обережно, але наполегливо торкатися питань релігії. Запрошували на лекції, бесіди, де вона вперше почула про походження релігії, її класову суть, про справжнє обличчя сектантських пресвітерів та проповідників. Жанна все частіше замислювалась, роздумувала. Її ставлення до релігії почало змінюватись. Все рідше й рідше відвідувала вона збори сектантів, і нарешті настав день, коли Жанна заявила, що остаточно пориває з релігією. Комсомольці для неї стали справжніми друзями. Вони перемогли своєю переконливістю, вмінням донести до свідомості людини, одурманеної релігією, велику правду нашого життя, її надихаючу красу.

Індивідуальна робота — справа нелегка. Кожна бесіда вимагає дбайливої підготовки. Тільки тоді вона буде невимушеною, переконуватиме людину. В цьому—головне. Якихось рецептів, як вести її, не можна дати. Тут необхідний творчий підхід, врахування індивідуальних особливостей кожного віруючого. Важливо встановити контакт, зуміти найкращим чином вплинути на нього. Не завжди вдається відразу відірвати людину від сек-

ти, але вперта індивідуальна робота ніколи не минає безслідно.

В цьому переконують багато фактів з практики агітаторів-атеїстів.

Уже багато часу терпляче працює з сектантом А. голова цехкому заводу «Світло шахтаря» І. В. Макаренко. Сектант вже немолодий, йому 62 роки. Освіта — закінчив п'ять класів, на заводі працює з 1948 року ліфтером. Людина ця давно знаходиться під впливом сектантів. З віруючим неодноразово бесідували, намагались залучити до громадської роботи, але він завжди відхиляв доводи атеїстів, відповідав їм: «Ви у щось вірите, ось і я вірю».

Хоча сам А. працював непогано, але інтереси виробництва, колективу його мало хвилювали. Він завжди знаходив різні причини, щоб ухилитися від участі у зборах, а про надурочні години, коли в них виникала гостра потреба, й чути не хотів.

Як не важко було атеїстам встановити дружній контакт з такою людиною, але вони все ж домоглися свого. Бесіди їх поступово змушували віруючого замислюватися. Багато з того, що раніше здавалось йому незаперечним, він почав критично переглядати. Зусилля колективу не минули даремно, викликали цікавість до справ заводських, громадських. Настав час, коли він перестав ухилятися від зборів, на яких вирішували виробничі питання. Тепер сам побачив, що на цих зборах йдеться про те, як краще виконати виробничий план, що необхідно зробити, щоб на дільниці, на кожному робочому місці було чисто, затишно.

Так поступово А. залучався в коло спільних інтересів. Незабаром його почали цікавити питання моральної поведінки. На зборах обговорювали тих, хто недбало ставиться до виробничих справ, пиячить, прогулює,

порушує громадський порядок, погано поводиться в сім'ї, вдається до антигромадських вчинків. Водночас йшла мова про хороших робітників, їх ставили за приклад.

Такі збори багато що розкривали віруючій людині, примушували її критично мислити, розвіювали безпідставні твердження релігії про те, що тільки вона, мовляв, у змозі дати вірне моральне виховання людині. А. все з більшим інтересом приглядався до життя колективу, неодмінно приходив на голосні читання газет, що їх провадили агітатори, слухав лекції, доповіді. Потім вступив у члени профспілки, почав звертатися за допомогою, порадою в цехком.

Так агітатори-атеїсти здобули перемогу, відвоювали у релігійників ще одну людину, повернули її на шлях творчого життя.

Дітям і підліткам — особливу увагу

Церковники і сектанти немало сил докладають до того, щоб залучити в своє павутиння молодь. Хоч добре освічених, політично розвинених юнаків і дівчат не легко ввести в оману, прищепити їм релігійні почуття, все ж церковники і особливо сектанти не відступаються від своєї мети. І треба сказати, іноді їх дії небезуспішні.

«Настав юнака на початку шляху його; він не ухилиться від нього, коли стане старим», — закликають сектанти батьків.

В релігійних сім'ях свято виконують ці вказівки, привчають дітей читати Біблію, відвідувати молитовні збори, розучувати релігійні пісні і вірші. Водночас їм

забороняють ходити в кіно, слухати радіо, читати радянську літературу, брати участь у громадській роботі.

В одному з послань, поширюваних серед адвентистів сьомого дня, вказується, що, даруючи матері дітей, бог говорить: «візьми цього сина або дочку, виховай для мене, відполіруй їх характер, як дорогоцінність для царського палацу, щоб сяяти в чертогах господніх завжди».

Сектантські проповідники хотіли б, щоб наші юнаки і дівчата були виховані не активними будівниками комуністичного суспільства, не борцями за щасливе життя тут, на землі, а пасивними спостерігачами, які смиренно чекають щастя «на тому світі». Заради залучення дітей і підлітків до релігії, вони йдуть на все, аж до прямих порушень радянського законодавства про культи.

Профспілкова організація першого інструментального цеху Харківського електромеханічного заводу одержала лист від дітей розмітника В. І. Куцевого. Вони скаржаться на те, що їх батько, сектант, створив нестерпні умови життя:

«Ми звертаємось до вас з проханням допомогти нам. Батько ображає нас непристойними словами, весь час проповідує релігійні ідеї. Нам не дозволяє дивитись телевізор, не пускає в кіно, на екскурсії. Вважає це за гріх. За те, що не хочемо слухати молитви, — вигнав нас. Собі відгородив три кімнати, а нас п'ятьох поселив у холодну кухню. Там навіть стіл ніде поставити для занять. А віруючі, що приходять, теж проповідують, що ми повинні підкорятися в усьому. Ми, піонери і комсомольці, не хочемо більше слухати ці проповіді, терпіти знущання».

Громадські організації заводу взяли під захист дітей. Товариський суд суворо засудив поведінку В. І. Куцевого. Оголосив йому громадську догану і попе-

редив, що коли він і далі ставитиметься так до дітей, то поставить питання про позбавлення його батьківських прав.

Отже, активності сектантів ми повинні протиставити нашу наступальну атеїстичну пропаганду, боротися за кожну дитину і підлітка, які потрапили в релігійні тенета.

Величезна роль у формуванні атеїстичного світогляду належить вчителю і школі. Саме тут у дітей формуються атеїстичні погляди.

Вивчення школярами природознавства, законів розвитку суспільства сприяє атеїстичному вихованню. Однак, для формування матеріалістичного світогляду не досить лише вивчати шкільні предмети. Необхідно вести з молоддю систематичну, позакласну науково-атеїстичну роботу.

Останнім часом партійні організації почали більше уваги приділяти атеїстичній роботі серед молоді. В школах, у технікумах і профтехучилищах Червонозаводського району, крім вивчення програмного матеріалу з атеїзму, регулярно обговорюються художні твори антирелігійного змісту, провадяться тематичні вечори: «Космос і релігія», «Хімія в боротьбі з релігією», «Чи є життя на інших планетах?», «Т. Г. Шевченко — великий атеїст» та інші.

Добре налагоджене атеїстичне виховання в 66-й школі на станції Основа. Учасники атеїстичного гуртка провадять бесіди не тільки з учнями, а й серед населення. Цікаво, зокрема, пройшов вечір «Чудеса без чудес», на який запросили віруючих. Перед присутніми «оновлювались» ікони, вода перетворювалась у вино, засвічувалися «священні» вогні, самозапалювалися свічки. Кожне «диво» супроводилося поясненнями вчи-

телів. Люди зрозуміли, як діють церковники, використовуючи властивості хімічних речовин.

В школі виходить стінна газета «Атеїст». Тематика її виступів різноманітна. В одному з номерів газети, наприклад, було доведено на конкретних прикладах шкоду релігійних свят.

З учнями, у яких батьки — віруючі, регулярно провадиться індивідуальна робота. Не залишаються осторонь атеїстичного виховання підлітків дитячі сектори при Палацах і Будинках культури. Скажімо, протягом багатьох років при Палаці культури будівельників працював клуб юних атеїстів. Набуті під час занять знання стали в пригоді його випускникам. Нині цикл лекцій «Без бога — ширша дорога» вони читають у школах і піонерських кімнатах району. При будинкоуправліннях проводяться вечори і бесіди на теми: «Чудес не буває», «Від Джордано Бруно до радянських космічних ракет», «Хімія-чудесниця» та інші. Такі зустрічі завершуються концертами художньої самодіяльності на атеїстичні теми. Наприклад, дитячий драматичний колектив Палацу культури будівельників показав у всіх піонерських кімнатах і школах району одноактну п'єсу Стеценка «Надійчина хвороба».

В Жовтневому районі непогано поставлена антирелігійна робота серед дітей, батьки яких баптисти. В кожній школі є план заходів атеїстичної пропаганди, вчителі взяли шефство над дітьми віруючих. Добре оформлені стенди фотоматеріалів «Правда про релігію», «Релігія — опіум народу». Читацькі конференції з таких творів, як «Чудотворна», «Помилка Онисії»; лекції працівників пересувного планетарія, передачі по місцевому радіомовленню — все це сприяє розвитку атеїстичного світогляду школярів.

Корисну діяльність у цьому напрямку розгорнули та-

кож клуби атеїстів, створені при Жовтневому районному будинку піонерів, палацах культури імені Ілліча та заводу «Світло шахтаря».

Багато заходів здійснюються в «Дні атеїста». Учні чотирьох класів 92-ї школи в один з таких днів побували на екскурсії в історичному музеї. В інших класах відбулися лекції і бесіди на антирелігійні теми.

...В школу № 93 прибув пересувний планетарій. Спеціалісти читали лекції у супроводі кінофільмів: «Мандрівки Знайки і Незнайки навколо світу», «В космос» та інші. В цей же день відбулися лекції і бесіди про освоєння космосу, а в старших класах комсомольці читали антирелігійну літературу.

Цікаво, що учні виступали з невеликими доповідями, «розсекречували» хімічними дослідами релігійні «дива».

Багато шкіл нашого міста вивчають астрономію в планетарії. Добре підготовлені спеціалісти при читанні лекцій тут використовують наочні посібники і апарат «планетарій», який показує зоряне небо над будь-якою частиною світу, над будь-якою зоною нашої планети.

Учні бачать імітацію полярного сяйва, затемнення Місяця і Сонця, снігу, дощу, планет на небі, світанок і схід сонця над Землею.

Апарати-ефекти демонструють макет нашої планети, її розташування у Всесвіті, розповідають про діючі вулкани, метеоритні дощі, блискавку, комети і галактики, польот штучного супутника Землі, вихід радянського космонавта в космос, м'яку посадку радянських космічних станцій на Місяці.

Хороше правило в Жовтневому районі: на лекції і тематичні вечори обов'язково запрошуються сектанти — батьки школярів. Чимало яскравих і переконливих методів пропаганди застосовують клуби атеїстів. Популяр-

ністю у трудящих користуються вечори запитань і відповідей, теми яких найрізноманітніші.

Добре зарекомендував себе серед населення атеїстичний клуб у селищі імені Кірова. Керує атеїстичною пропагандою тут викладач хімії Т. Погребняк. Члени клубу — вчителі і громадські активісти, ведуть дійову індивідуальну роботу з віруючими, випускають стінну газету «Войовничий атеїст», влаштовують тематичні вечори: «Роль сім'ї у вихованні дітей», «Комунізм і всебічний розвиток особи», «Боротьба з релігійними забобонами» та інші.

Зусилля громадських активістів приносять успіхи. Більшість дітей з сімей сектантів відмовились відвідувати молитовні збори. Так поступила, зокрема, учениця 115-ї школи Зіна Р. Під впливом товаришів, всього педагогічного колективу дівчина змінилась на краще, вступила в комсомол. Нині вона працює на хутровій фабриці, вчиться у вечірній школі робітничої молоді, стала хорошою спортсменкою.

Педагогічний колектив 130-ї школи протягом кількох років вів копітку роботу по відриву від секти учениці Люди Шепеленко і таки домігся свого. Відтоді минуло багато років, але не втратила Люда зв'язку зі школою, колектив якої так багато зробив для неї. Тепер вона часто виступає перед батьками і учнями з відвертою розповіддю. Боротьба, оголошена Людмилою задушливому світу, в якому вона провела своє дитинство і юність, триває. Нині Л. Шепеленко активний пропагандист атеїзму.

Виховання дітей, що ростуть у релігійних сім'ях, складна і відповідальна справа, адже в таких випадках нерідко доводиться вести індивідуальну роботу і з дітьми, і з батьками.

В середній школі № 1 міста Балаклеї вчилися дві

дочки і син пресвітера місцевої общини баптистів-євангелістів Яковлєва. Батьки хотіли бачити дітей своїх також сектантами. Але партійна й комсомольська організації, весь вчительський колектив відстояли підлітків, залучили у гуртки, до громадської роботи.

Батьки спочатку протестували, забороняли дітям затримуватися в школі після занять, навіть вимагали, щоб викладач і комсомольці не втручалися в їх внутрішні, родинні справи. І все ж колектив школи не відступив. Всупереч волі батьків, діти стали піонерами, а потім з гордістю прикріпили на груди комсомольський значок.

Жоден з дітей пресвітера Яковлєва не потрапив під вплив віруючих батьків. Катерина Яковлєва, колишня учениця школи № 1, закінчила інститут іноземних мов і стала педагогом. Марія — працює вихователем дитячого садка, а Микола в 1965 році закінчив одинадцять класів, вступив у комсомол.

Наведені факти свідчать про те, що при вмілій постановці справи, теплоті і сердечності, шлях до серця дитини та й дорослого віруючого обов'язково буде знайдено.

Не можна однак забувати, що у вихованні учнів є ще серйозні промахи. Трапляються випадки, коли частина молоді після закінчення школи все ж виявляється неспроможною протистояти релігійному впливу.

Це пояснюється також тим, що в багатьох середніх учбових закладах немає точного обліку учнів, на яких вдома впливають релігійні батьки, бабусі і дідусі. Нерідко атеїстична робота провадиться тільки серед дітей, з їх батьками викладачі не зустрічаються, не бесідують.

Подекуди недостатньо уваги приділяють розширенню атеїстичних знань вчителів, збагаченню їх досвідом антирелігійної роботи. Тому серед викладачів можна,

4—4348

на жаль, зустріти іноді людей байдужих, які не люблять і не вміють вести атеїстичну пропаганду.

Деякі викладачі фізики, хімії, астрономії та інших дисциплін під час викладання матеріалу мало приділяють уваги критиці релігійного тлумачення багатьох наукових відкрить. Слід пам'ятати, що помилки, припущені в атеїстичному вихованні підростаючого покоління, не проходять безслідно.

Примиренство — союзник релігії

Якось під час обідньої перерви економіст Харківського механічного заводу Клавдія Ч., молода мати, призналася співробітниці, що вона з чоловіком були в церкві, охрестили свою дочку. Щоб бабуся краще доглядала дитину, молоде подружжя погодилося піти їй на поступку — охрестити немовля.

Як же поставилися до цього факту співробітники Клавдії? Здавалося б, що вони повинні допомогти молодій матері розібратися у помилці, усвідомити шкідливість відправлення релігійних обрядів. Та цього не сталося.

Начальник планового відділу Ганна Павлівна К. і її заступник Зинаїда Григорівна С. спочатку заявили, що «вони в цьому нічого страшного не бачать». А потім вирішили відмовчатися і на цю тему взагалі не розмовляти.

Дивним виявилося і те, що комсомольці не обговорили вчинок своєї подруги, а деякі з них навіть намагалися виправдати її. Серед них була керівник гуртка комсомольської політосвіти Світлана Б., яка звину-

ватила співробітника В., що повідомив про цей факт громадські організації. По суті, Світлана порушила статутні вимоги про боротьбу з релігійними забобонами. Більше того, на ділі вона підтримувала їх.

Не зайняла принципової позиції в цьому питанні і голова цехкому профспілки Ганна Іванівна Л. Вона навіть на засіданні ідеологічної комісії парткому намагалася виправдати вчинок Клавдії Ч.

Партбюро первинної партійної організації правильно реагувало. Воно не тільки обговорило це питання на своєму засіданні, а посилило в колективі атеїстичне виховання.

На жаль, подекуди ще байдуже ставляться до релігійних пережитків. Деякі навіть перестали вбачати в релігії ідейного противника.

Скажімо, в селищі Жихар під Харковом, сектанти провадять активну місіонерську діяльність.

В селищі великий загін інтелігенції, є тут лікарня, школа. Але ні лікарі, ні вчителі справжньою атеїстичною роботою не займаються. Більше того. Якось місцевій лікарні запропонувала свої послуги пенсіонерка С. Вона працювала лікарем там понад рік. Потім виявилося, що не стільки займалася медичним обслуговуванням населення, скільки вела сектантську пропаганду серед хворих і медичного персоналу. Керівництво лікарні знало про це, але не реагувало на активність сектантки.

Байдужість до релігійних пережитків — теж зло, з яким треба боротись. Мене, мовляв, це не стосується, міркують деякі комуністи й комсомольці, забуваючи при цьому, що боротьба з пережитками минулого — обов'язок кожного з них. В наш час позиція «невтручання» в так звані «чужі» справи нетерпима. Радянські люди не можуть бути сторонніми, пасивними спостерігачами.

Ми повинні пам'ятати, що примиренство — активний союзник релігії. Про це свідчить багато фактів. Наведемо лише один з них.

В кімнаті робітничого гуртожитку жили чотири дівчини. Одна з них, Галя Р., вела сектантську пропаганду серед молодих робітниць. Інші дівчата в бога не вірили, але, слухаючи її проповіді, ніяково відмовчувалися. І все ж одного разу не стрималися. Розгорілася суперечка.

— Ви релігійні проповіді вважаєте шкідливими, — вигукнула роздратована Р. — Це неправда. Ми більше, ніж будь-хто, говоримо про любов до ближнього, навіть називаємо один одного братами і сестрами!

— Що ж тут поганого? — продовжувала наступати сектантка. — Адже в Програмі Комуністичної партії говориться, що людина людині — друг, товариш і брат. Так в чому ж різниця між нами?.. Священне писання вчить: «Не вкради», «Не убий», «Не прелюбодій», «Будь добрий і справедливий». Значить, між релігією і моральним кодексом будівництва комунізму немає розбіжностей...

Досить каверзні, здавалось, питання поставила сектантка. Вони не повинні були залишитися без відповіді. Але дівчата промовчали, хоч було їм що сказати: серед них були люди з середньою освітою, добре знайомі з матеріалістичним світоглядом.

Пізніше, згадуючи з подругами цю розмову, вони дуже вірно і аргументовано доводили, що за словами про братство, любов до ближнього приховується лицемірний характер християнської любові, що переслідує єдину мету: потрапити в рай після смерті. Принципи гуманізму, сформульовані в Програмі КПРС, вимагають **активної** боротьби за щастя людей, боротьби з усім,

що шкодить будівництву комунізму. Найстрашніше, що породжує релігія — це невір'я в себе, в свої сили.

Про все це дівчата тоді не сказали. Подібним «невтручанням» якраз і користуються церковники й сектанти. Тому необхідно, щоб у кожній бесіді агітатор умів переконувати віруючих у помилковості їх поглядів. І це слід робити наполегливо, доказово і наступально. Тоді віруючі неодмінно замисляться над твоїми словами. А це вже багато. Тому, що люди, які починають сумніватися в релігії, критично розглядають її вчення, кінець кінцем відходять від неї. Нам не слід забувати: там, де послаблюється вплив комуністичної ідеології, неминуче посилюють свою активність релігійники.

«В боротьбі з пережитками минулого, — говориться в Програмі партії, — велика роль належить громадськості, впливові громадської думки, розвитку критики і самокритики». Багато партійних та інших організацій правильно спрямовують громадську думку на викорінення пережитків минулого, старих звичаїв і моралі.

Тільки згуртовані єдиною метою, єдиним прагненням колективи, душею яких є комуністи, комсомольці і безпартійні активісти, можуть плодотворно працювати, формувати свідомість людей у комуністичному дусі. За створення зрілого згуртованого колективу треба вперто й наполегливо боротися. Водночас слід підвищувати і відповідальність колективу за моральне виховання своїх членів.

Соціалістичний лад забезпечує всім громадянам повну свободу совісті. Нікого у нас не примушують бути віруючим чи атеїстом, виконувати чи не виконувати релігійні обряди. В статті 124 Конституції СРСР сказано: «З метою забезпечення за громадянами свободи совісті церкву в СРСР відділено від держави і школу від церкви. Свобода відправлення релігійних культів і сво-

бода антирелігійної пропаганди визнається за всіма громадянами».

Всі радянські громадяни, незалежно від віросповідання і від того, чи є вони віруючими чи атеїстами, користуються однаковими правами. Стаття третя з Декрету Радянського уряду «Про відділення церкви від держави і школи від церкви», виданого у 1918 році, вказує: «В межах республіки забороняється видавати будь-які місцеві закони або постанови, які б або обмежували свободу совісті, або встановлювали будь-які переваги чи привілеї на основі віросповідної приналежності громадян».

Буржуазна пропаганда даремно намагається довести, ніби марксисти в своїй боротьбі проти релігії виходять не з наукових, а з політичних міркувань, ніби в Радянському Союзі переслідуються релігія і церква. «Марксистський атеїзм, — пише, наприклад, австрійський філософ і теолог М. Редінг, — є перш за все не наукова теорія, а знаряддя для досягнення політичної мети».

Подібні заяви сучасних богословів доводиться чути немало.

Але даремні спроби навести тінь на ясний день. В нашій країні не переслідуються громадяни, в тому числі і служителі культу, за релігійні переконання. Радянське законодавство охороняє віруючих від посягань на свободу відправлення релігійних культів.

Чи були випадки, коли в нашій країні застосовувалися репресивні санкції до представників духовенства? Так, були. Та справа в тому, що ці особи поставали перед судом і притягалися до карної відповідальності не за релігійні погляди, а за контрреволюційну діяльність.

Так було в перші роки радянської влади і в період громадянської війни та іноземної інтервенції, коли ре-

лігійно-церковні організації в переважній більшості активно виступали проти соціалістичної держави. Багато служителів церкви вели антирадянську діяльність і в наступні роки, особливо під час колективізації сільського господарства, виступали як вірні союзники куркульства.

В процесі величезних соціально-економічних перетворень і перемоги соціалізму в нашій країні число віруючих значно скоротилося, змінилося ставлення духовенства до Радянської влади.

Православна церква засудила злодіяння фашистських загарбників на тимчасово окупованій території Радянського Союзу, закликала всіх віруючих стати на захист Батьківщини.

Радянський Уряд оцінив патріотичну діяльність духовенства Руської православної церкви, ряд священнослужителів були нагороджені орденами і медалями.

Однак не слід переоцінювати ролі церкви в період Великої Вітчизняної війни.

Водночас з патріотичною діяльністю, церква завдавала ідеологічної шкоди. Страждання, незгоди, тривоги і страх за своє життя і близьких людей в роки війни вона використала для зміцнення своїх позицій, посилення релігійності серед населення.

Крім того, не слід забувати, що на територіях, окупованих ворогом, частина священнослужителів активно співробітничала з фашистами, закликала молодь їхати до фашистської Німеччини.

Свободу совісті, невтручання держави в справи церкви аж ніяк не можна тлумачити таким чином, що церква вільна робити що завгодно і як завгодно. «Партію турбує доля кожної радянської людини, — говорив перший секретар ЦК КП України тов. П. Ю. Шелест на XXIII з'їзді Комуністичної партії України. Тому не-

обхідно рішуче протистояти спробам церковників посилити свій вплив на трудящих, перш за все на молодь і дітей.

У нас забезпечена свобода віросповідання. Але не можна допускати порушень радянських законів церковниками й сектантами, щоб фанатики і мракобіси духовно калічили наших людей. Партійні організації повинні глибоко і переконливо викривати реакційну суть релігійної ідеології, терпляче працювати з віруючими, ширше впроваджувати нові радянські обряди, традиції і звичаї»[1].

В заходах атеїстичного виховання, здійснюваних райкомами партії та райвиконкомами, звертається увага на посилення контролю за дотриманням радянського законодавства про культи. Насильно залучати дітей до релігії забороняється. Релігійні об'єднання і служителі культів не можуть організовувати спеціальні дитячі, юнацькі і жіночі молитовні збори, гуртки і групи по навчанню релігії. Однак деякі батьки під впливом духовенства іноді примушують дітей ходити до церкви, виконувати релігійні обряди. Так, було встановлено, що деякі віруючі, що приходять на молитовні збори секти євангельських християн-баптистів на станції Основа, приводили з собою дітей. Такі ж факти виявлені в Ленінському, Чугуївському та інших районах області.

12 травня 1966 року в обласній газеті «Красное знамя» було опубліковано лист п'ятнадцяти батьків учнів 1 «А» класу Пісочинської середньої школи. Вони з обуренням розповідали про те, що сім'я сектантів позбавляє щасливого дитинства свого сина Юру Дзюбенка. Мати і батько не пустили його на урочистий прийом в жовтенята, який відбувався біля пам'ятного місця —

---

[1] Газ. «Радянська Україна», 16 березня 1966 р.

могили воїнів, які загинули в боях за Батьківщину. Тоді учні разом з учителями вирішили вручити Юрі Червону зірочку вдома. Але батьки заборонили хлопчику носити її. «Це гріх перед богом — вступати в жовтенята або в піонери», — заявив батько.

Хлопчики і дівчатка їздили з вчителями до театру в Харків, в цирк, у них були веселі новорічні свята. Але Юра не брав у них участі. Знову батьки не дозволили. Бесіди з ними не дали результатів. Більше того, одного разу його мати з'явилася в школу з заявою: «Ви не маєте права втручатися у виховання сина. Я мати, що хочу, те й роблю... Буду скаржитись на вас, напишу до Москви».

Цілком справедливо автори листа ставлять питання: хто дав право калічити життя дитини? Хіба батьки не відповідають перед суспільством за виховання дітей?

В нашій країні — свобода віросповідання. У нас найгуманніші закони, що поважають людську особу. Та не можна залишатися байдужими, коли мова йде про підростаюче покоління. Тут ми з усією відповідальністю говоримо: не дозволимо батькам діяти за принципом — «мої діти, що хочу, те й роблю». Слово своє має сказати й колектив, де працює батько Юри Дзюбенка, спитати з нього за виховання сина. Не допоможуть умовляння, значить, треба вживати інших заходів.

Релігійним об'єднанням і служителям культів забороняється створювати каси взаємодопомоги, організовувати будь-які санаторії і лікувальну допомогу, влаштовувати екскурсії, дитячі і спортивні майданчики, відкривати для населення бібліотеки і читальні, створювати гуртки. Ці вимоги радянського законодавства також іноді порушуються, особливо сектантськими організаціями. Під різними приводами вони часто намагаються створити молодіжні групи, провадять вечори лю-

бові, організовують співи і декламації на релігійні теми. Є випадки, коли віруючі приносять у церкву хлібобулочні вироби, торти, цукор, мед, цукерки, фрукти. Все це використовується в деяких церквах для згодовування тварин.

Районні і міські виконкоми Рад депутатів трудящих в кількох селах виявили осіб, які займалися нелегальним здійсненням релігійних обрядів. Встановлено, наприклад, що в селищі Панютине вони організовували без священника похорон за церковним обрядом і брали за це певну плату. Аналогічні дії робили й окремі колишні хористи церковного хору в Лозовій.

В Ленінському районі виявлено деяких «безприходних» попів, які займалися протизаконною діяльністю — хрестили дітей на дому у батьків. Зокрема, було встановлено, що піп Калевцов з Белгородської області нелегально проживав у Харкові і за певну плату здійснював релігійні обряди.

Нам треба пам'ятати, що серед сектантських організацій, які існують в Харкові і області, є й такі, що мають антидержавний і бузувірський характер. У Червонозаводському, Жовтневому та деяких інших районах діють заборонені радянськими законами різні сектантські групи — п'ятидесятники, п'ятидесятники-сіоністи, розкольники так званого оргкомітетського напрямку, істинно православна церква, єговісти та інші. Ці секти нечисленні, однак їх діяльність носить шкідливий характер, вони виховують віруючих у дусі ненависті до соціалістичного ладу, відмовлення від виконання громадянських обов'язків. Своїх молитовних будинків ці секти не мають, збираються, як правило, нелегально, іноді вночі, на квартирах своїх єдиновірців. Порушуючи радянське законодавство про культи, учасники таємних зборів іноді приводять з собою дітей. Такі релігійні

секти часто є засобом маскування людей з темним минулим, яких судили за антирадянську діяльність.

Радянські і громадські організації районів, на території яких виявляються заборонені законом секти, вживають запобіжних заходів, ведуть виховну, роз'яснювальну роботу.

Так, протягом останніх років у обласних газетах «Соціалістична Харківщина» і «Красное знамя», на сторінках багатьох районних газет були опубліковані матеріали, що викривають діяльність сект. Розглядали ці питання і на засіданнях ідеологічних комісій при райкомах партії.

Державні органи і громадські організації вживають заходів, щоб всім громадянам була забезпечена проголошена радянською Конституцією свобода совісті. Однак хоч рідко, але ще зустрічаються працівники, які застосовують адміністративні заходи в боротьбі з релігією, грубо ставляться до духовенства і ображають почуття віруючих.

На жаль, окремі товариші забувають, що ми боремося не проти віруючих, а проти релігійної ідеології. *Боротьба проти релігії це не боротьба проти людей, а навпаки — боротьба за людей, за духовне їх визволення.* Цього інколи не враховують деякі працівники, вважають доброзичливе, поважливе ставлення до віруючого мало не відступом від позицій войовничого і непримиренного атеїзму.

Таку помилку припустив директор гастроному на станції Основа. Дізнавшись, що прибиральниця магазину Д. — сектантка, він звільнив її з роботи. Партійна і профспілкова організації та працівники райвиконкому роз'яснили цьому керівникові, що він грубо порушив радянське законодавство про право всіх громадян

на труд незалежно від їх релігійних поглядів. Йому було запропоновано негайно поновити Д. на роботі.

Аналогічний випадок був на заводі «Трансзв'язок». Замість копіткої виховної роботи з віруючими, деякі товариші, щоб позбавити себе зайвого клопоту, намагалися шляхом адміністративного натиску примусити двох баптисток, які працювали в бригаді монтажників, відмовитися від релігії. Їм заявили: «Якщо не порвете з релігією, переведемо до іншої бригади». Так, звичайно, атеїстичну роботу не ведуть. Товаришам на це вказали, і вони виправили свою помилку.

Поважливе, доброзичлеве ставлення до віруючого, а не адміністрування, не відштовхування його — один з вірних шляхів, який веде до успіху. Але це зовсім не означає, що йдеться про лицемірне маскування, про те, щоб «пристосуватися» до переконань віруючого. Мова йде про максимальну теплоту і сердечність в роботі з людьми.

Нам завжди слід пам'ятати, що основна маса віруючих — чесні радянські люди, які мають неправильні, перекручені, антинаукові погляди. Партія вчить вести атеїстичну пропаганду таким чином, такими формами і методами, щоб не протиставляти віруючого і невіруючого, а згуртовувати їх, об'єднувати на єдино правильній матеріалістичній марксистсько-ленінській основі.

Кожен пропагандист-атеїст повинен добре уявляти цю особливість науково-атеїстичної роботи. Ведучи боротьбу проти релігійних уявлень, партія водночас різко засуджує будь-які форми ображання віруючих.

Тільки в щирій бесіді, обміні думками, можна вести боротьбу проти релігійних поглядів. І рано чи пізно науковий світогляд обов'язково переможе ілюзорний релігійний світогляд. Фрідріх Енгельс писав, що «навіть найбільш послідовний християнин», якого час при-

мушує вносити зміни в свої релігійні погляди, «він має в собі задатки, розвиток яких міг би привести до атеїзму»[1]. Майстерність агітатора-атеїста і полягає в тому, щоб вміти знайти ці нахили атеїзму у віруючому, а потім, спираючись на них, активно витісняти з його свідомості релігійні уявлення.

Основною передумовою розвитку нахилів атеїзму в дійсний науково-атеїстичний світогляд є залучення віруючих до громадсько-трудового і суспільно-політичного життя, посилення впливу науки, освіти, соціалістичної ідеології.

Новій людині — нові обряди

Величезної шкоди комуністичному вихованню радянських людей завдають різного роду релігійні обряди. Найважливіші події життя людини — від народження до смерті — церква пронизує комплексом релігійних обрядів і ритуалів. Тільки з церковного благословіння набували юридичної сили народження, вступ до шлюбу, смерть. «Без бога — ні до порога», — тлумачить церква.

Її служителі й сьогодні вважають, що хрестини, вінчання, молебни і панахиди — найважливіший засіб пропаганди релігії, залучення на її бік людей. Ці обряди сповнені таємничості і емоційності, викликають інтерес віруючих. З допомогою релігійних свят і обрядів церковники виховують потрібний їм світогляд.

Не стільки розум, скільки почуття людей є головними об'єктами релігійного впливу, покликаного створити певні настрої і переживання. Впливати на почуття лю-

---

[1] К. Маркс і Ф. Енгельс. Твори, т. I, стор. 454.

дей — стара вимога релігійної пропаганди. Яскравий живопис, виразна скульптура, урочиста музика і спів під час богослужіння викликають у віруючих містичні почуття, уводять їх у потойбічний, неземний світ. Вся обстановка сприяє виникненню релігійних настроїв і переживань.

Православні богослови проявляють виключну турботу про створення в церкві емоціональної обстановки. При богослужінні вони враховують абсолютно все, аж до освітлення і пісноспівів, щоб ніщо стороннє, земне не відволікало тих, хто молиться, від «високого устремління до бога». Наставлення звертають увагу на те, що яскраве освітлення в соборі не сприяє молитві, позбавляє покрову таємничості. Тому освітлюють храм слабким світлом, бо мерехтіння лампад і воскових свічок якнайбільше відповідає настрою тих, хто молиться. Чим темніше в храмі, говорилось у одній рекомендації, тим яскравіше горітиме в серцях внутрішнє, божественне світло, тим дійовішою буде молитва й доступнішою проповідь.

Створенню емоційної обстановки почали більше приділяти уваги і сектанти. Молитви віршованої форми, співання релігійних пісень на загальновідомі мотиви, виступи дітей з релігійними віршами, постановки спектаклів за біблейськими сюжетами — все це вражає новаків. Одна баптистська община в Харкові намагалася навіть створити оркестр музичних інструментів для концерту з релігійною метою.

В молитовному будинку на станції Основа збори супроводжуються органною музикою і співами псалмів. Проповіді іноді за змістом двозначні. На стінах молитовного будинку багато написів з біблії. Все це для того, щоб найбільше залучити людей. Зустрічаються

навіть факти, коли на моліннях змушували дітей читати «священне» писання.

Жовтнева соціалістична революція і перемога соціалізму в нашій країні змінила життя людей. Однак старі звички, обряди, свята не зникли автоматично. Трудящі «від своїх власних дрібнобуржуазних передсудів, — говорив В. І. Ленін, — звільняються не відразу, не чудом, не з веління божої матері, не з веління лозунга, резолюції, декрету, а лише в довгій і трудній масовій боротьбі»[1].

На величезну консервативну силу реакційних традицій і звичок багаторазово вказували класики марксизму-ленінізму. «Традиції всіх мертвих поколінь тяжіють, як кошмар, над умами живих»[2], — зазначав К. Маркс. Ф. Енгельс писав з цього приводу: «Традиція — це велике гальмо, це сила інерції в історії»[3]. «Сила звички мільйонів і десятків мільйонів, — зазначав В. І. Ленін, — найстрашніша сила»[4].

Релігійні обряди і вірування, що протягом тисячоліть перетворилися у звичку людей, можуть бути витіснені лише за допомогою нових обрядів, які прославляють радянське життя.

Спираючись на принципи морального кодексу будівника комунізму, радянська обрядність сприяє вихованню людей у дусі любові до Батьківщини, патріотизму, колективізму та гуманності.

В нашій країні ще зустрічаються люди, які відмовились від релігійних вірувань, але дотримуються релігійних обрядів.

[1] В. І. Ленін, Твори, т. 31, стор. 90.
[2] К. Маркс і Ф. Енгельс, Твори, т. 8, стор. 113.
[3] К. Маркс і Ф. Енгельс, Твори, 22, стор. 302.
[4] В. І. Ленін, Твори, т. 31, стор. 26.

«Побут найважче піддається змінам,— говорив М. І. Калінін. — Політичні і економічні відносини уже до деякої міри змінились, а побут ще дуже тривалий і тривалий час залишається зі своїми пережитками.

Досить вам нагадати, що ось до цього часу ще серед селянства святкують масляну, стрибають через багаття. Адже масляна була святом весни, обряд цей існував до введення християнства в Росії. Минули тисячоліття, змінилась країна, відбулися величезні соціальні переміщення, а побутовий бік все ще залишився немов би закостенілий. Звідси ви бачите, що зміна побуту — дуже важке завдання, і той, хто думає тут з кондачка взяти і змінити все, жорстоко помиляється» [1].

Програма КПРС не лише вказує на необхідність посилення боротьби проти буржуазної ідеології, проти звичаїв, що заважають комуністичному будівництву. Вона закликає підтримувати все прогресивне в культурі кожного народу, розвивати нові, єдині для всіх соціалістичних націй трудові і революційні традиції будівників комунізму.

Головними в нашій країні є революційні, воєнно-патріотичні, трудові і побутові традиції. Зміст радянських свят полягає, перш за все, в тому, що вони возвеличують людину, славлять її трудові успіхи.

В період підготовки і проведення радянських свят наші люди стають на трудові вахти, беруть підвищені соціалістичні зобов'язання, підбивають підсумки своєї роботи, поздоровляють один одного з успіхами. Напередодні в дні святкування на підприємствах і в установах відбуваються урочисті засідання. Святковий наряд вулиць і площ, народні гуляння, що супроводжу-

---

[1] М. И. Калинин. О коммунистическом воспитании. «Молодая гвардия». М., 1956, стор. 64—65.

ються революційними і народними піснями, музикою, яскравими фейєрверками, тріумфальні залпи салютів— все це створює у людей піднесений радісний настрій.

У Харкові урочистий вступ у піонери, а також вручення комсомольських квитків часто проводять біля пам'ятника В. І. Леніну на площі імені Дзержинського. В ці урочисті дні тут зустрічаються три ленінських покоління — комуністи, комсомольці, піонери. Приходять батьки, товариші по школі, роботі.

З покоління в покоління передаються героїчні революційні традиції мужніх борців за справу комунізму. Для молоді вони — джерело сил і натхнення, приклад вірності народу.

З воєнно-патріотичними традиціями тісно пов'язані звичаї урочистих проводів до Радянської Армії і зустрічі демобілізованих. Призов до армії — велика і урочиста подія в житті молодої людини. Протягом останніх років районні військкомати, партійні, радянські і комсомольські організації почали більше приділяти уваги роботі з призовниками. Так, на Харківському тракторному заводі організовують зустрічі молоді з ветеранами війни, Героями Радянського Союзу, Героями Соціалістичної Праці, спортивні змагання.

Добре проходять проводи призовників на багатьох підприємствах Жовтневого, Ленінського, Московського, Комінтернівського, Дзержинського районів.

Успішно поширюються на Харківщині трудові традиції. Найважливішими подіями в нашому громадсько-політичному і виробничому житті є всесоюзні і республіканські свята: Дні машинобудівника, працівника сільського господарства, вчителя, лікаря, залізничника, будівельника, металурга, шахтаря; День молоді, День фізкультурника та багато інших. У наш побут все

глибше входять проведення ювілеїв підприємств, колгоспів, вищих учбових закладів.

Стають традиційними проведення днів, тижнів зустрічей з трудящими міст Києва і Дніпропетровська, з якими змагаються харків'яни. Нерушимий союз робітничого класу і колгоспного селянства викликав до життя свято «Серпа і молота».

Це хороші традиції. Вони несуть в собі великий ідейний заряд, є дійовим засобом комуністичного виховання трудящих.

З метою пропаганди нових звичаїв в Ленінському, Комінтернівському, Московському та інших районах Харкова створені ради по впровадженню радянської обрядності. В результаті в Палацах і Будинках культури стали частіше відбуватися свята повноліття, весни, урочистого вручення паспорта, трудової книжки. Особливо урочисто і радісно проходять свята реєстрації новонароджених.

Багато красивих будинків у Харкові. Один з них — старовинний особняк по вулиці Сумській, 61. Це — Палац одруження, який любовно називають Палацом щастя. Багато громадських організацій міста брали участь у його обладнанні. Дівчата саджали квіти, архітектори і художники радили, як краще прикрасити його численні зали.

Реєстрація шлюбу відбувається в спеціальному красиво оформленому для цього приміщенні. Після церемонії реєстрації молоді йдуть до банкетного залу, де за їх щастя під вигуки «гірко» піднімаються бокали з шампанським. Тут же фотограф швидко виготовить фотознімки.

З появою подружжя кімнати і зали наповнюються музикою. Всі присутні — молоді і батьки, друзі відчу-

вають себе тут, як на святі. Ця подія запам'ятається всім її учасникам на все життя.

Новий обряд одруження подобається молоді. Тільки в 1966 році в Палаці зареєстровано 7313 шлюбів. Доброї думки про цей обряд і люди старшого віку, про що яскраво свідчать численні записи в книзі відгуків і побажань.

Реєстрації шлюбів стали більш урочистими і в районних ЗАГСах, Палацах і Будинках культури, клубах, Протягом 1964—1965 років в Московському районі в святковій обстановці було зареєстровано близько ста шлюбів. Зал, де відбувається ця подія, завжди нарядний, прикрашений квітами, килимами, картинами. Під час церемонії лунає музика — «Весільний марш» Мендельсона та інші мелодії. Після вручення шлюбних свідоцтв працівником ЗАГСу, подружжя поздоровляють представники партійних, комсомольських, профспілкових і радянських організацій, товариші по роботі, друзі. Тут же молодим вручають подарунки, квіти, сувеніри.

Обряд одруження часто доповнюється народним весіллям із збереженням кращих елементів старих звичаїв — є тут і свати, свахи, дружки, дівичник, весільні батько і мати, дарування, виконання весільних гімнів, пісень, величальних і поздоровчих віршів. Зміст їх: уславлення життєвого досвіду багатьох поколінь, радянських правових і моральних принципів, ідеологічних взаємовідносин людей.

Весілля не лише особиста справа двох, це соціальна подія, тому й підкреслюється суспільна значимість створення міцної радянської сім'ї, прославляється любов і духовна краса трудівників.

В багатьох районах поряд із заходами, проваджуваними ЗАГСами, влаштовуються комсомольські весіл-

ля, вечори зустрічі молодих з ювілярами срібного і золотого весілля.

Велике виховне значення мало, зокрема, комсомольське весілля Люби Зайцевої і Вані Іванова. Справа в тому, що в минулому Люба була сектанткою. В свій час колективу ХТЗ з великими труднощами вдалось вирвати її з релігійного впливу. Тракторобудівникам довелось докласти немало енергії, щоб зберегти дівчину від посягань численних родичів-баптистів, «братів» і «сестер». Організатори весілля потурбувались, щоб на нього прийшло якомога більше родичів Люби. Баптисти побачили, як урочисто й красиво утверджується нова радянська сім'я. На весіллі не було сумних пісень і плачів, що роздирають душу, не було ритуалів, що утверджують залежне становище жінки. Навпаки, всі стали учасниками радісного, життєстверджуючого свята.

Комітет профспілки заводу імені Малишева і ЗАГС Комінтернівського району нещодавно влаштували великий і цікавий бал молодожонів. 700 чоловік, які побували тут, надовго його запам'ятають.

В цьому ж Палаці культури в березні 1966 року відбувся вечір на тему: «У нас народився малюк». Було зареєстровано шість новонароджених. Подібний вечір влаштували громадські організації в клубі панчішної фабрики.

Хорошою традицією в містах і селах Харківщини стала урочиста реєстрація новонароджених. Ці дні перетворюються у велике сімейне свято. Відрадно, що хвилююча подія стала збагачуватися ритуально-обрядовими формами соціально-психологічного змісту.

Для багатьох молодих—та чи тільки молодих—сімей цей будинок № 11 по вулиці Дзержинського став справжнім Палацом щасливих. Щодня тут урочисто реєструють маленьких харків'ян — громадян Радян-

ського Союзу. В будні сюди приносять понад 30 малюків, в недільні дні — до 60.

23 серпня 1966 року Харківський Палац новонароджених відзначив своєрідний ювілей — свято дня реєстрації однолітюк, зареєстрованих під час відкриття Палацу.

З цим ювілеєм збіглася й інша знаменна подія: в книзі записано 5000-й новонароджений. Ним виявився Володя, син помічника машиніста Південної залізниці Володимира Дубровіна і його дружини Галини.

Квіти. Багато квітів. Теплі напутні слова. Радість батьків і їх друзів, урочистий ритуал реєстрації, видачі метричного документу, все це надовго залишиться в пам'яті всіх присутніх. Зможе про це дізнатися і «винуватець» торжества Володя, коли підросте, йому досить повно розкажуть документальні кадри кіноплівки, яка зафіксувала цю знаменну для сім'ї подію.

Вовчанськ. Звичайний районний центр. Мальовничі оголошення повідомляють: такого-то числа відбудеться урочиста реєстрація новонароджених.

І ось настав хвилюючий день. Святково прибраний Будинок культури. Всюди квіти. В спеціальній кімнаті матері є все необхідне для новонародженого. Чергують студенти медичного училища. Молоді батьки одержують консультацію як доглядати дитину.

До Будинку культури прибули батьки з новонародженими, почесні батьки. Біля входу їх зустріли піонери. Вони звернулися до присутніх з словами:

— Шановні батьки! Поздоровляємо вас із знаменним днем у вашому житті, з днем народження ваших дітей. Бажаємо їм вирости здоровими, щасливими, щоб вони любили свою прекрасну Батьківщину. Нехай же ростуть і здравствують новонароджені!

Під звуки урочистого маршу до залу входять бать-

Урочиста реєстрація новонароджених у залі Харківського палацу культури «Металіст». Присутні батьки, їх друзі, працівники ЗАГСу, представники громадськості.

ки, товариші, що їх супроводжують. Дітей вносять почесні матері, поруч ідуть почесні батьки. Церемонію запису новонароджених відкриває завідуюча міським бюро ЗАГСу. Звертаючись до присутніх, вона вітає їх з народженням нової людини.

В повній тиші здійснюються актові записи. Потім член виконкому міської Ради депутатів трудящих, друзі і товариші по роботі вручають батькам подарунки, квіти, бажають дітям здоров'я, щастя. Наприкінці всі прямують до міського парку, де садять молоді дерева.

Урочиста реєстрація новонароджених має свою істо-

рію. Ще в перші роки Радянської влади в багатьох містах нашої країни на зміну релігійному звичаю прийшов обряд «октябрин». Святкування на честь присвоєння дитині імені в багатьох колективах проходило урочисто, радісно. В краєзнавчому музеї уральського міста Серово зберігається документ про надання в 1923 році імені дочці робітника Горшкова. В цьому цікавому документі зазначено:

«...Ми осіняємо тебе не хрестом, не водою і молитвою, а нашим червоним прапором боротьби і праці, пробитим кулями, розірваним багнетом... Батькам новонародженої наказуємо: виховати дочку відданим борцем за визволення трудящих всього світу, борцем науки і праці, ворогом темноти і невігластва, полум'яним захисником влади Рад... Шефу новонародженої товаришу Клековкіну — старому орлу-революціонеру — даємо наказ в міру сил своїх допомагати батькам у їх виховній роботі і турботах про майбутню спадкоємицю загальної справи».

Робітники, які підписали акт, склали такий лист: «Радісно вітаємо тебе і в особі твоїй — світле майбутнє, заради якого ми віддали сотні тисяч життів, заради якого ми готові вмерти всі. Коли твій розум зміцніє, прочитай ці рядки, проникнись цими ідеями, стань в ряди бійців, розбий останні рештки рабства і страждань, в яких століттями томилось людство».

Нинішні реєстрації новонароджених — хороше продовження цієї давньої традиції «октябрин».

Велика увага приділяється вибору імені для малюка. Батько, мати, а також їх родичі, товариші бажають, щоб воно було значним і красивим. І хоча це особиста справа батьків, однак і тут часом допомагають громадськість, працівники ЗАГСу.

В дореволюційний час нерідко піп, аніскільки не

рахуючись з бажанням батьків, давав їх дитині ім'я, яке було незрозумілим, а іноді навіть ображало і принижувало гідність людини. Тепер же батьки самі вибирають імена своїм дітям. В деяких ЗАГСах є, навіть, списки імен з поясненням їх значення. Ось як вони подані:

«З сивої давнини до нас дійшло багато красивих імен, які мають глибокий зміст. Серед них: Олександр (мужній), Андрій (хоробрий), Валерій (добрий), Валентин (могутній), Георгій (швидкий), Герасим (поважний), Костянтин (твердий), Леонід (подібний леву), Модест (ввічливий), Агафія (добра), Агнія (чиста), Анфіса (квітуча), Євфросинія (благорозумна), Серафима (полум'яна), Софія (премудра), Феліцата (щаслива)».

Швидко минають літа. Дитина підросла, ось уже стала жовтенятком, потім піонером. Ось її вже прийняли в комсомол. Кожна з цих знаменних віх у житті маленького громадянина стає справжнім хвилюючим і радісним святом.

Юнакові або дівчині минуло шістнадцять років. Настав час одержувати радянський «молоткастий і серпастий» паспорт — свідоцтво того, що віднині ти — повноправний громадянин Радянської країни.

В багатьох районах Харківщини міцно проклав собі дорогу новий звичай — урочисте вручення паспорта. Як правило, вечори, присвячені цій події, проходять під гаслом: «Читайте, заздріть, я — громадянин Радянського Союзу!».

В учбових закладах, на підприємствах, в Будинках культури, — де провадиться урочисте вручення паспорта — приміщення прикрашаються, лунає музика. На торжествах присутні не лише юнаки та дівчата, але й їх батьки, товариші, друзі. Під звуки оркестру шістнадцятирічним вручають державний документ.

Молодих громадян тепло вітають і поздоровляють

присутні, закликають бути гідними високого звання — громадянина Радянського Союзу.

Доброю традицією на підприємствах і в установах стали урочисті проводи ветеранів праці на пенсію. Їм присвячують сторінки стінних і багатотиражних газет, для них влаштовують загальнозаводські або цехові збори, підносять подарунки. Людина, що віддала більшу і кращу частину свого життя служінню на благо Батьківщини, йде на заслужений відпочинок, і товариші по роботі, весь колектив відзначають цю подію урочисто.

Подобаються харків'янам і «свята вулиць». Народились вони кілька років тому у селищі Новій Баварії Жовтневого району.

З ініціативи активістів громадського відділу культури райвиконкому та колективів художньої самодіяльності канатного заводу відбувся вечір громадян, які живуть в будинках на вулиці імені Софії Перовської. Люди зустрілись за чашкою чаю, ближче познайомились один з одним. Багато цікавого дізнались вони в цей вечір про славну революціонерку Софію Перовську, слухали розповіді старих більшовиків. Потім концерт самодіяльних артистів. Лунали пісні, музика.

Червона гвоздика. Так символічно назвали інше своє свято жителі цієї ж вулиці. Недільного дня вони зібралися на подвір'ї будинку № 17. З великим інтересом слухали спогади старого комуніста Д. Я. Семеніхіна про незабутні зустрічі з Володимиром Іллічем Леніним. Голова районної ради комсомольців 20-х років С. К. Казанцев розповів про героїчні діла перших харківських комсомольців. Директор 4-ої швейної фабрики В. Я. Семикіна поділилася враженнями від подорожі у Францію. Перед учасниками свята виступили ударники комуністичної праці 4-ї швейної фабрики і канатного заводу — Н. П. Варич і В. П. Мозгова.

В гості до жителів вулиці імені Перовської прибули представники героїчного народу В'єтнаму — студенти, які вчаться у вузах нашого міста. Їх тепло вітали всі присутні.

Після урочистої частини за чашкою чаю продовжувалися цікаві бесіди, спогади. Присутні з задоволенням слухали концерт художньої самодіяльності Палацу культури імені Ілліча, дивились кінофільм.

Свято на вулиці імені Ломоносова було особливо людним. Близько 800 жителів та їх гостей зібрались на цей вечір. Член КПРС з 1917 року М. Р. Багаєв розповів про славні діла старих комуністів, героїку наших днів; викладач фізики К. Литвин — про великого російського вченого М. В. Ломоносова, ім'ям якого названо вулицю. Перед присутніми виступив симфонічний оркестр Харківської філармонії, демонстрували кінофільми. Вісімдесятирічний Д. Н. Одинець поділився досвідом вирощення жоржин «Леся Українка» та «Харків'янка». Він змайстрував з шістнадцяти видів квітів макет ордена Перемоги.

Багатолюдними були в Жовтневому районі також свята «Дзвоник дзвонить для всіх!», «Мистецтво належить народу», «Земляки наші — герої», «Щастя вулиці».

Нова форма ідеологічної роботи одержала загальне визнання і швидко розповсюдилась в інших районах міста і області.

Цікаво пройшов вечір в Ленінському районі «Ми живемо на вулиці Котлова». Він вилився в торжество не лише жителів цієї вулиці, а й трудівників всього району, де проживають багато потомствених залізничників. В день свята на мітингу було оголошено рішення Ленінського райкому партії та райвиконкому: «За

активну участь у громадському житті, благоустрої, за досягнення в труді присвоїти звання «Почесний громадянин вулиці Котлова» товаришу Шарову Миколі Яковичу, почесному машиністу депо «Жовтень». Почесним громадянином вулиці став і ветеран вагоноремонтного заводу, комсомолець двадцятих років Валеріан Григорович Босий.

Свято вулиць у селищі імені Артема. Автоколона на чолі з мотоциклістами прямує по головній магістралі селища.

В Червонозаводському районі всім запам'ятався вечір, присвячений чеському офіцеру, Герою Радянського Союзу Антоніну Сохору, ім'ям якого названо вулицю.

Сотні жителів оглянули тут стенд «Дружба, скріплена кров'ю», незвичайні експонати якого розповідали про ратний подвиг відважного воїна із славнозвісного чехословацького батальйону полковника Людвіка Свободи. Присутні побачили також тридцять п'ять фотографій та інших документів, як зібрав під час походу в Соколів піонерський загін 4 «Б» класу імені Антоніна Сохора 34-ї середньої школи.

У Московському районі популярність завоювали свята селищ.

Партійні, профспілкові і комсомольські організації ХЕМЗу, ХЕЛЗу, заводу «Поршень», ВНІІТЕлектропрому, ХІІТу влаштували свята селищ Шевченки, 4-го Салтівського, Немишлі, вулиць Якіра, Юрія Чигирина, Івана Камишева.

Вечори на вулицях і в селищах завоювали популярність тому, що організатори їх врахували найрізноманітніші запити населення.

— У нас живе багато старих людей, яких не затягнеш, особливо влітку, до залів, але до нас вони прийшли дуже охоче, — розповів один із організаторів свята на вулиці Ломоносова, директор Палацу культури імені Ілліча, Матвєєв.

А як весело проходять у нас свята Зими! В іграх, атракціонах, катаннях на трійках, конкурсах читців, співаків, танцюристів в садах і парках міста, Палацах культури й клубах беруть участь десятки тисяч харків'ян.

На відміну від релігійних свят і обрядів, яким властиве переведення людських емоцій в область релігій-

ної містики, радянські народні торжества по своїй суті оптимістичні і життєрадісні. Вони відрізняються також і від буржуазних свят і обрядів, що мають на меті відвернути маси від реальної дійсності.

Зусиллями партійних, радянських та комсомольських організацій Харківщини у побут трудящих ввійшло багато нового, прогресивного.

Більшість населення вже не святкує різдво, замінило його радянським святом новорічної ялинки, стару масляну витіснило свято проводів зими. З великим задоволенням їмо ми традиційні млинці, співаємо радянських пісень, беремо участь у спортивних змаганнях.

Правильно робить громадськість багатьох міст і сіл Харківщини, коли відзначає дні пам'яті померлих рідних та односельчан. У призначений час жителі села збираються біля сільради чи правління колгоспу і під звуки траурного маршу на чолі з керівниками партійної організації, сільради та колгоспу вирушають на кладовище. Кладуть вінки на могили, згадують добрим словом похованих.

В Київському районі влаштовують громадянські панахиди на великому військовому кладовищі. Колона трудящих, яка з вінками і оркестром вирушає у Помірки, йде центральними вулицями міста. Попереду її крокують уславлені колишні воїни, Герої Радянського Союзу, учасники Великої Вітчизняної війни, керівні працівники району.

Мелодія Гімну Радянського Союзу, пісні Тулікова «Родина», Александрова «Священная война» і Пахмутової «Якщо батько герой», виступи товаришів по зброї, матерів воїнів, поетів, клятва піонерів, залпи кольорових ракет — такий сучасний ритуал вшанування померлих.

Так замість старих обрядів в наше життя входить багато нових. За ініціативою бюро первинної парторганізації домоуправління № 27 Дзержинського району м. Харкова жіноча рада влаштувала колективні іменини, на які зібралось близько сімдесяти чоловік. Вечір пройшов по-сімейному, в затишній обстановці. В червоному куточку розставили столи, жінки принесли із дому кращий посуд, на столі появилися іменинні пироги, торти, фрукти, квіти... Навіть два паруючих самовари.

Відкрила вечір голова жіночої ради Євгенія Олексіївна Лубешко. Потім почалися привітання. Невимушено, сердечно точилися за столом бесіди. Жартували, співали.

Євгенія Олексіївна виявилась хорошим виконавцем частівок. Кожній винуватиці торжества вона присвятила рядок-другий віршованих частівок. Письменниця Софія Семенівна Волошина прочитала своє оповідання. Подружжя Гордевських виконало кілька арій з класичних опер. Ліричні пісні співала інженер Софія Борисівна Кудрявцева, акомпанувала їй Софія Юхимівна Петрова, конферансьє була Галина Сергіївна Базилевич.

Колективні «іменини» всім сподобались. Щоб у життя ввійшли нові звичаї, обряди, які своїм змістом і формою відповідали б нашій соціалістичній дійсності, письменники і журналісти, композитори і художники, артисти і режисери, вся радянська громадськість повинні у цю важливу справу внести свій вклад, приділяти їй повсякденну увагу.

Науковий світогляд — кожному

Будівництво комунізму передбачає діяльність всебічно розвинених людей, що мають не лише хорошу професіональну підготовку, але й високу свідомість, знання законів розвитку суспільства.

У Програмі КПРС, рішенні XXIII з'їзду партії вказується, що формування наукового світогляду у всіх трудівників радянського суспільства повинно здійснюватись на основі вчення марксизму-ленінізму як єдиної і стрункої системи філософських, економічних та соціально-політичних поглядів.

Розвиток комуністичних принципів праці, стирання соціально-економічних і культурно-побутових відмінностей між містом і селом, зміцнення дружби народів знаходяться у прямій залежності від підвищення свідомості людей.

В результаті глибоких соціально-економічних, політичних і духовних змін, що відбулися в нашій країні, створилась соціально-політична і ідейна єдність всього радянського суспільства. Селянство і народна інтелігенція міцно стали на позиції робітничого класу, сприйняли марксистсько-ленінську ідеологію.

Однак зовсім не слід робити висновок, що в нашому радянському суспільстві всі люди повною мірою вже оволоділи марксистсько-ленінським вченням. Формування наукового світогляду у всіх трудівників радянського суспільства передбачає вирішення багатьох складних проблем: ліквідацію пережитків капіталізму в свідомості, подолання релігійних уявлень.

Формування наукового світогляду відбувається, перш за все, в процесі активної участі радянської людини в

будівництві комунізму, розвитку громадських начал у суспільному житті. Велика роль належить виховній роботі партії, держави та громадських організацій.

Партія виробила багато форм, засобів і методів ідеологічної роботи. Серед них найважливіше місце займають система політичної освіти, пропаганда наукових знань, діяльність культурно-освітніх установ, кіно, радіо, телебачення, література та мистецтво. Застосовуючи різноманітні форми ідейного виховання, партія враховує конкретні умови, соціальний стан людей, рівень їх освіти, національний склад та багато інших факторів.

Формування наукового світогляду передбачає перш за все активну боротьбу з релігійною ідеологією, всемірне посилення атеїстичного виховання. Відомо, що релігія — один з живучих пережитків минулого. Служителі церкви і сектантські проповідники всіма силами намагаються не тільки втримати свої позиції, загальмувати відхід віруючих від релігії, але й залучити нових людей, зокрема молодь.

Кожен наш промах, найменший недолік у виховній роботі вони використовують, щоб підтримати авторитет віри і дискредитувати атеїзм. Робляться різні спроби пристосувати церкву до сучасної обстановки, більше того, навіть проповідується ідейна близькість християнства і комунізму.

Взяти хоча б висловлювання сектантів про соціальну справедливість. Що спільного можна знайти між Євангелієм і комунізмом? Аж нічого. Адже основним ідеалом баптизму, як і християнства в цілому, було й залишається «царство боже» на небесах. Саме там, а не на землі, не буде ні бідних, ні багатих, ні сліз, ні хвороб. Втішаючи загробним життям, церква тим самим намагається примирити трудящих з соціальним злом, відволікає їх від соціального перетворення життя.

На прямо протилежних началах обгрунтовує своє вчення марксизм-ленінізм, який твердить, що справедливість треба встановити не на небі, а тут, на землі. Справжньої соціальної справедливості, соціальної рівності можна досягти лише в результаті революційної перебудови суспільства, знищення експлуатації людини людиною. Вищою формою соціальної рівності є комуністичне суспільство.

Серед служителів церкви, особливо православної, зараз чимало людей, які не проти того, щоб визнати комунізм справедливим суспільством. Але в той же час релігія проповідує, що земне щастя не може йти ні в яке порівняння з тим небесним щастям, яке наступає після смерті. Тому, мовляв, стверджують релігійники, треба готувати себе не до життя, а до... смерті.

Ми ж прагнемо створити щастя на землі. Основоположник наукового комунізму К. Маркс на запитання своїх дочок «Ваше уявлення про щастя»,—відповідав: «Боротьба». В боротьбі за визволення трудящих, за їх благо К. Маркс вбачав покликання, своє щастя. Революційна боротьба в ім'я щастя трудящих була основним завданням і для В. І. Леніна, великого продовжувача справи Маркса.

Ф. Енгельс вказував: «...що коли нечисленні місця з біблії і можна витлумачити на користь комунізму, то весь дух її вчення, проте, цілком ворожий йому»[1].

Релігійна ідеологія несумісна із загальнонародними інтересами, завданнями комуністичного будівництва. Закликами підкоритися богу церковники притупляють, оглупляють людину, віднімають у неї право бути господарем свого життя. Затемнюючи свідомість людини, релігія вбиває в ній гордість, прагнення до знань, творчу активність і ініціативу. Ніякого примирення з ре-

---

[1] К. Маркс і Ф. Енгельс. Твори, т. І, стор. 496.

6—4348

лігійною ідеологією у нас не може бути. Наступати і тільки наступати на релігійні пережитки — такий наш обов'язок.

Важливою ділянкою ідеологічної роботи Комуністичної партії завжди було атеїстичне виховання трудящих. Ще в 1922 році ЦК РКП(б) відзначав, що Комуністичне виховання мас, — центральне питання всієї нашої агітації і пропаганди, може бути з успіхом вирішене лише на основі зруйнування релігійного світогляду і заміни його світоглядом науковим, марксистським.

Релігії не можна скасувати, її не можна ліквідувати адміністративними заходами. Вона може бути подолана лише в результаті наполегливої цілеспрямованої, систематичної науково-атеїстичної роботи.

Всі головні засоби ідеологічного впливу — преса, театр, кіно, радіо, телебачення—покликані в нашій країні нести в маси комуністичні ідеї, виховувати гуманістичні ідеали.

Атеїстичне виховання — справа всієї громадськості, всієї системи виховної та ідеологічної роботи. XXIII з'їзд КПРС закликав підвищити рівень всіх ланок ідеологічної роботи партії, головною метою якої є мобілізація трудящих на створення матеріально-технічної бази комунізму.

З'їзд особливу увагу звернув на посилення масово-політичної роботи. Необхідно дохідливо роз'яснювати політику партії, не ухилятися від гострих проблем, бути чуйним до запитів і духовних потреб народних мас, враховувати зрослий культурний та освітній рівень радянських людей. Рішення XXIII з'їзду, Пленумів ЦК КПРС нині успішно втілюються в життя, і нема сумніву, що в процесі комплексного вирішення всіх проблем комуністичного будівництва релігійні пережитки остаточно зникнуть.

ЗМІСТ

ДО ЧИТАЧІВ

Видавництво «ПРАПОР» просить надсилати відзиви про цю брошуру.

Гостев Николай Тимофеевич

Атеисты в наступлении

Из опыта работы

(На украинском языке)

Редактор **І. Д. Летичева**
Обкладинка художника
С. Я. Гонтаря
Технічний редактор
М. І. Лиманова
Коректор **З. О. Роженко.**

Здано до набору 28.X 1966 р. Підписано до друку 1.III 1967 р. Папір $70 \times 108^{1}/_{32}$. Папер. арк. 1,31. Друк. арк. 2,62. Ум.-друк. арк. 3,67. Обл.-вид. арк. 3,5. Вид. № 162. БЦ 20075. Зам. 4348. Тираж 5000. Ціна 9 коп.
Т. П. 1966—399.

Видавництво «ПРАПОР».
Харків, вул. Дзержинського, 3.
Харківська друкарня № 13,
вул. Артема, 44.

9 коп.

ПРАПОР